

Els Llaços Internacionals entre Corea del Sud i Espanya

Gemma Lopera Zafra

(gloperaz@uoc.edu)

12 de Juny del 2023

Treball Final de Grau

Àmbit d'especialització: Empresa i Mercats Globals

Tutor: Ramón Ruiz – Navarro

Memòria final

Els Llaços Internacionals entre Corea del Sud i Espanya

Gemma Lopera Zafra (gloperaz@uoc.edu)

Adscripció acadèmica (Grau d'Administració i Direcció d'Empreses (ADE) – Especialització en Empresa i Mercats Globals)

RESUM

Aquest treball analitza les relacions econòmiques entre Corea del Sud i Espanya, considerant els antecedents culturals i històrics. Explorant la possibilitat de cooperació i la tendència positiva cap a un comerç obert en benefici de les dues economies.

L'objectiu d'aquest estudi consisteix en analitzar les relacions bilaterals entre Corea del Sud i Espanya incloent-ne l'evolució històrica, la situació actual, l'impacte econòmic que tenen en ambdós països.

L'estudi és la combinació de recerca qualitativa i quantitativa per a obtenir informació i arribar a conclusions concises. Amb el mètode deductiu, s'observen i es comparen les dades recopilades de diverses fonts com, llibres, informes oficials, articles científics i revistes especialitzades i webs per a obtenir les dades estadístiques.

El resultat obtingut estableix que les relacions comercials entre Corea del Sud i Espanya han augmentat progressivament, amb Corea del Sud interessada en el sector industrial i Espanya en àrees com l'automoció, la tecnologia i la innovació. Malgrat algunes limitacions de l'estudi, s'ha observat una millora en les relacions bilaterals amb un potencial beneficiós per a ambdós països, destacant les oportunitats i fortaleses de Corea del Sud.

En conclusió, les relacions econòmiques i comercials entre Espanya i Corea del Sud han millorat gràcies a l'obertura internacional i els tractats establerts. Malgrat les diferències inicials, els dos països tenen semblances econòmiques. A més, aquest treball justifica els objectius de desenvolupament sostenible i suggereix diverses oportunitats de col·laboració per a un futur prometedor.

Paraules clau

Corea del Sud, Espanya, comerç internacional, relacions comercials, relacions portuàries.

Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)

ODS 8. Treball decent i creixement econòmic, ODS 9. Indústria, Innovació i Infraestructura, ODS 17. Aliances per a assolir els objectius.

ABSTRACT

This paper analyses the economic relationships between South Korea and Spain considering the cultural and historical background. Exploring the possibility of cooperation and the positive trend towards open trade for the benefit of both economies.

The aim of this study is to analyse the bilateral relationships between South Korea and Spain, including their historical evolution, their current situation, and their economic impact on both countries.

The study is the combination of qualitative and quantitative research to obtain information and reach concise conclusions. Through deductive method, the data was collected from various sources such as books, official reports, scientific articles and specialized magazines and websites are observed and compared to obtain the statistical data.

The result obtained establishes that commercial relationships between South Korea and Spain have increased progressively, with South Korea interested in the industrial sector and Spain in areas such as automotive, technology and innovation. Despite some limitations of the study, it has been observed an improvement in bilateral relationships with potential benefits for both countries, highlighting the opportunities and strengths of South Korea.

In conclusion, the economic and commercial relationships between Spain and South Korea have improved thanks to international opening and established treaties. Despite the initial differences, both countries have economic similarities. In addition, this work justifies their sustainable development goals and suggests opportunities for collaboration for a bright future.

Keywords

South Korea, Spain, International trade, business relationships, port relationships.

Sustainable Development Goals (SDG)

SDG 8. Proper employment and economic growth, SDG 9. Industry, Innovation and Infrastructure, SDG 17. Alliances to achieve the objectives.

Índex

INTRODUCCIÓ	7
Justificació	8
Motivació personal	8
Hipòtesis i preguntes	9
Objectiu i abast	9
Eines ofimàtiques	9
Perspectiva de gènere	10
Planificació temporal	10
Metodologia	13
1. MARC TEÒRIC	14
1.1. Context Històric	15
1.2. Confucianisme	17
1.3. El Nexe entre l'Estat i l'Empresa: Els "Chaebols"	18
1.4. Marc Polític a Corea del Sud	19
1.5. Les Relacions entre Corea del Sud i Espanya	20
1.5.1. Evolució de les relacions bilaterals	20
1.5.2. Avaluació de les relacions bilaterals i perspectives de futur	20
1.6. Relacions Comercials Bilaterals	21
1.6.1. Evolució econòmica comparada	21
1.6.2. Evolució dels fluxos comercials d'Espanya	22
1.6.3. Evolució dels fluxos comercials de Corea del Sud	23
1.7. Relacions Culturals	23
1.7.1. La Tribuna Corea – Espanya	23
1.7.2. La Comunitat coreana a Espanya	23
1.7.3. La Comunitat espanyola a Corea del Sud	24
2. IMPLICACIONS ÈTIQUES I/O SOCIALS	24
2.1. Implicacions ètiques	24
2.2. Implicacions socials corporatives	25
3. ESTUDI EMPÍRIC	26
3.1. Anàlisi Econòmica de Corea del Sud i Espanya	26
3.1.1. Principals característiques de l'economia espanyola	26
3.1.2. Evolució actual de l'economia coreana i perspectives de futur	29
3.1.3. Situació del comerç i la inversió de Corea a Espanya	32
3.1.4. Comparació del patró de creixement de Corea del Sud	35
3.2. La inversió directa entre Espanya i Corea del Sud	37
3.2.1. Fluxos d'inversió d'Espanya a Corea	37
3.2.2. Fluxos d'inversió de Corea a Espanya	38

3.2.3. Oportunitats de cooperació mútua	39
3.3. Anàlisi DAFO de Corea del Sud	42
3.4. Conclusions de l'estudi empíric	43
4. CONCLUSIONS.....	45
5. VALORACIÓ.....	47
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	48

INTRODUCCIÓ

La globalització ha permès experimentar multitud d'avantatges en diferents aspectes, i un dels més beneficiats ha estat el comerç. L'obertura de diferents països amb règims polítics autoritaris, ha permès l'entrada al joc de països que suposen una clau a tota la xarxa econòmica i de comerç internacional, amb una forta incidència, sobretot en els països asiàtics. De fet, la Xina i l'Índia, són els dos països amb més interès del continent asiàtic, sent el primer, el major exportador del món (Banc Mundial, 2022). Si més no, existeix un altre país asiàtic, que tot i ser més petit a diferència dels altres, es tracta d'una potència mundial el qual pot fer competència a molts mercats, i de fet molts països, recentment, estan establint relacions, aquest es tracta de Corea del Sud.

Corea del Sud és, actualment un dels referents mundials respecte del creixement i el desenvolupament a nivell mundial, com a producte d'una sèrie de fets polítics i socials, aplicades gairebé als llarg d'un període proper a trenta anys. Malgrat que ha estat un país molt afectat per diferents conflictes interns, s'ha convertit en una nació unificada, a partir d'una sèrie de característiques socials i culturals que van ser determinants per al seu desenvolupament com a país.

El fet de què el país, destruït per diferents guerres i gairebé sense recursos naturals, sigui un exemple, destaca davant d'altres països, més grans, amb més territori i més riqueses naturals, però immersos en un subdesenvolupament. És per tant que, un dels punts més importants per al creixement d'aquesta economia ha estat, el comerç internacional en relació amb un entorn nacional, que han afavorit per a què aquest esdeveniment tingui lloc. La República de Corea del Sud ha assolit durant les últimes dècades un creixement econòmic sense precedents, que avui dia l'ha convertit en un dels actors protagonistes de l'escenari econòmic mundial, i que a més gaudeix d'una sòlida base industrial. A més a més, aquest fet es produeix de la mà d'una democràcia i d'un pluralisme establert fermament en la societat coreana, i és la forma com aquesta societat ha aconseguit combinar l'èxit econòmic en conjunt amb una transició democràtica.

És doncs, que es podria resumir la transformació de l'economia coreana en dues paraules: industrialització i globalització. El comerç internacional oferia un mercat ampli i divers de diferents productes coreans, i a l'hora permetia la importació de productes i tecnologies avançades per a la producció d'articles destinats a l'exportació. En conjunt amb les polítiques governamentals que han seguit els principis del mercat, destacant la política canviària i comercial, i el dinamisme social i econòmic. I, mentre de l'altra banda, l'economia espanyola, orientada cap a un fort sector de serveis.

En aquest Treball de Fi de Grau es realitzarà una anàlisi econòmic sobre Corea del Sud i les relacions bilaterals entre aquest i Espanya, basades en uns antecedents culturals i històrics els quals determinen la comprensió de les relacions econòmiques i comercials, així com les possibilitats de cooperació mútua a través de l'execució de diversos projectes. Malgrat diverses diferències, ambdós països fan front a reptes comuns i a intercanvis comercials. Aquesta tendència positiva, simbolitza un interès recíproc per a reforçar un comerç obert que beneficiï totes dues economies.

Es donarà resposta i s'analitzarà com són aquestes relacions bilaterals entre Espanya i Corea del Sud, i com es poden millorar des de un punt nacional, i des d'un punt municipal, a nivell de la ciutat Barcelona, respecte de la infraestructura portuària. I de la mà, de les relacions bilaterals que s'han establert es veuran quins organismes existents fan possibles l'intercanvi d'aquestes relacions, així com la consolidació d'un comerç electrònic transfronterer, que ha millorat la capacitat comercial d'ambdós països.

Justificació

Durant el desenvolupament d'aquest treball final de grau es **determinarà i s'analitzarà com han estat les relacions internacionals entre Espanya i Corea del Sud, i quina és la tendència evolutiva de les mateixes.**

Es tracta d'un tema amb una forta rellevància econòmica i cultural, doncs s'estan incrementant les activitats externes, en tots els àmbits, les quals s'apropen cada cop més i adquireixen més rellevància envers a les típiques relacions internacionals, les quals s'estableixen amb els EUA i la Xina, i en el cas d'Espanya, s'engloba també els països d'Europa.

És cert que aquestes relacions també s'han vist afavorides pel creixement exponencial del comerç electrònic, tot just amb la incursió de la cultura coreana, en format de sèries, pel·lícules i sobretot la onada de *K-pop* o pop coreà. Tot aquest moviment, és conegut com la "*onada Hallyu*". Si més no aquesta sèrie d'esdeveniments es traslladen en termes positius per els Governos i les economies, ja que existeix un augment de l'interès i el turisme, i a l'hora això es tradueix en augment dels ingressos. En el cas de Corea del Sud, la qual no es centra en un sector de serveis o terciari com el d'Espanya, sinó que és un sector plenament industrial, existeix més interès per crear comerç amb empreses, ja sigui per a instal·lar-se a Espanya o a Corea del Sud.

A través d'aquesta introducció el treball mostrarà l'evolució d'aquestes relacions, s'analitzaran les dades trobades amb la finalitat de donar resposta a per què les relacions no resulten tan exitoses com s'esperen i quina previsió de futur s'espera. De la mateixa manera, s'intentaran proposar solucions per tal de millorar aquestes relacions.

Motivació personal

L'origen d'aquest treball neix d'una curiositat personal, doncs a part d'interessar-me el món de l'empresa, i tot els aspectes envers a aquesta, des de petita sempre he sentit una inquietud pels idiomes i les cultures diferents a les meves. Tot i que en un principi, em sentia motivada per realitzar l'especialització en màrqueting, a l'últim moment vaig canviar d'idea i vaig pensar, què millor que combinar tots dos mons que m'agradaven dins de la meua carrera professional, els idiomes i l'empresa. D'igual manera al llarg de la carrera el meu interès pel món internacional, concretament la logística, s'ha incrementat, sobretot en el transport transitori.

Ara bé, i per què Corea?, doncs, lligat a la qüestió dels idiomes, fa uns quatre anys vaig topar amb la cultura asiàtica concretament, la coreana, interessant-me i estudiant no tan sols l'idioma, sinó també la cultura i la rellevància d'aquest país a nivell internacional. A més al llarg d'aquest anys i malgrat la pandèmia, he pogut conèixer una mica de l'entorn coreà a Espanya, que m'ha permès endinsar-me dins d'aquestes qüestions.

Tant és així, que vaig trobar, que les relacions comercials entre Espanya i Corea del Sud, a nivell comercial, no són gaire positives, i en aquest moment em vaig decidir per a fer el meu treball final de grau, envers aquest tema. Per què si Corea del Sud consisteix un molt bon país amb el qui tenir relacions, com és que Espanya no correspon a aquesta relació? I més quan resulta ser un país asiàtic dels més oberts? Inclòs a nivell de Barcelona, tenim a disposició tota una infraestructura portuària directa amb la Xina, i de fet som una entrada a Europa, què ho fa diferent?

Molts alts executius i experts inverteixen a Corea del Sud, perquè en el cas d'una reunificació amb Corea del Nord, estaríem davant d'una potència superior a la Xina, tot i que a l'inici presentaria alguns problemes. Recentment, s'ha iniciat diversos projectes en conjunt amb Espanya i de fet, el Port de Barcelona, ha acceptat un conveni directe amb el Port de Busan, un dels més importants i comercials situats al Sud de Corea.

Hipòtesis i preguntes

Al llarg d'aquest Treball de Fi de Grau es voldria donar resposta a la principal **hipòtesi** que ateny aquesta investigació i consisteix a:

Analitzar i examinar com són i quines són les relacions comercials entre Corea del Sud i Espanya, tenint present quins han estat els seus antecedents històrics, així com els diferents tractats.

De manera més concreta, aquesta investigació és dirigeix a respondre de manera més concreta les següents preguntes:

- Com es troben les relacions comercials entre els dos països actualment?
- Quins han estat els elements de comerç internacional que han influït en el desenvolupament d'aquestes relacions?
- Quins són els interessos principals d'inversió de Corea del Sud i Espanya? I, com ha estat la seva evolució?
- Cap a on evolucionen aquestes relacions bilaterals?

Objectiu i abast

En tant els objectius a assolir al llarg d'aquest treball podríem indicar que són:

L'objectiu general:

Determinar quines i com són aquestes relacions bilaterals a partir d'uns models de desenvolupament diferents i quin és l'impacte econòmic que presenten per a tots dos països.

Així com determinar els **objectius específics** següents:

- Descriure l'evolució que aquestes relacions han patit a partir de 1950 fins a l'actualitat.
- Analitzar la situació actual i determinar quins factors l'han produït. Investigar el mercat i els fluxos d'inversió comercials.
- En aquest treball m'agradaria innovar amb la contribució de diferents projectes, per identificar possibles socis comercials i marítims i establir les relacions a tots dos països. Establir acords i contractes per a millorar les relacions comercials en el cas d'importacions i exportacions, donant una resposta eficient a l'activitat logística mundial del transport marítim.
- Proposar l'establiment d'un negoci de *marketplace* directe amb productes coreans i espanyols, un tipus de plataforma digital/ *E-commerce* B2C amb empreses coreanes i espanyoles, que venen a consumidors d'ambdós països.

Abast geogràfic: Corea del Sud i Espanya.

Abast temporal: Des dels inicis d'internacionalització al 1950 fins l'actualitat.

Eines ofimàtiques

Al llarg d'aquest treball de fi de grau s'utilitzaran les següents eines:

- **Microsoft Word i Excel:** el primer serà per elaborar i redactar el text científic que resultarà el nostre treball. Mentre que, la segona eina proporcionarà tot un seguit fórmules i dades gràfiques per a la elaboració de gràfics que mostrin diferents indicadors econòmics, per al posterior anàlisi. I de manera conjunta, poder enllaçar les taules de dades en Excel amb la gràfica resultant al Word.
- **PowerPoint i Prezi:** aquestes s'utilitzaran de manera exclusiva per a la presentació gràfica del treball de fi de grau, aportant la informació específica recollida però amb un

aspecte visual i creatiu per atreure i captivar a l'espectador. I en conjunt, realitzant una presentació entretinguda i professional.

- **Photoshop i Canvas:** en el cas d'aquesta eina es farà ús per a aplicar determinats aspectes visuals que recolzin la presentació elaborada de les anteriors eines i el DAFO.
- **Mendeley:** aquest consisteix en un software que gestiona i estableix un fons divers de diferents referències, per a la posterior generació de dades bibliogràfiques en articles acadèmics.

Perspectiva de gènere

Per a tractar la perspectiva de gènere dins de les relacions internacionals s'ha d'entendre i acceptar que tot i que actualment, en qualsevol àrea o aspecte s'intenten prendre mesures contra les possibles desigualtats ocasionades al llarg de la història envers un sector determinat, malauradament aquestes continuaran existint sempre. Això és el resultat de què les persones tenen diferents opinions i pensaments, i encara que siguin pocs aquells que advoquen per posicions desiguals, aquests fan més rebombori dins d'una multitud. Així doncs, l'única solució que es pot aplicar per pal·liar aquestes desigualtats és des de l'educació i el respecte instaurar pràctiques dins de les organitzacions o inclòs les societats, que mitiguin falsos estereotips de gènere. S'han d'aplicar uns termes més professionals i més neutres a l'hora d'avaluar diferents situacions, i no la segregació per sexe, s'ha de veure l'individu com a persona, i no com a home o dona.

Igual que a la societat, aquest fet traslladat a les relacions internacionals no ha canviat gens, però sembla ser que en aquest tipus de relacions s'amaga més i no destaca. I, en canvi, és un dels sectors on la desigualtat entre sexes és més notòria, doncs a través d'aquests estereotips, les concepcions s'enforteixen i perpetuen a la pràctica internacional. I encara que aquestes es pugin mostrar com a neutrals i asexuades la realitat és diferent. I és que al llarg dels anys, es veu com la posició de l'home en càrrecs elevats en una empresa, és gairebé majoritària, pocs cops es troben, fins i tot avui dia, amb alts càrrecs dirigits per dones posant èmfasi en les relacions internacionals.

I de fet, es podrà observar com al llarg de les fonts i les dades que s'obtenen, la gran majoria provenen d'homes. Destacar també, que tot i que la societat espanyola, té pinzellades de masclisme, la societat coreana, encara presenta un perfil on la figura de l'home, és l'única figura encarregada de les funcions de més responsabilitat, i encara més, si es tracten d'activitats amb magnitud internacional. S'avaluarà doncs, quina és la vertadera escletxa dins d'aquest sector, o si vertaderament s'està davant d'un sector que progressa o és totalment inclusiu.

Planificació temporal

Per a determinar la planificació clau d'aquest treball final de grau, hem d'establir les pautes en funció de les dates finals d'entrega de cadascuna de les activitats. Segons es veu en el següent cronograma, les activitats venen determinades per un color personalitzat a cadascuna, així com els objectius a assolir per assolir de manera exitosa la data establerta. El calendari es planteja de manera mensual:

MARÇ 2023	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE	DIUMENGE	Act. 1 Elecció del tema (Dedicació: 10%; Ponderació 10%)	
			1	2	3	4	5		
			Familiarització amb els documents de la plataforma Establir una planificació temporal Primer contacte amb el tutor del treball de fi de grau Identificar els descriptors clau del tema						
	6	7	8	9	10	11	12		
	Reunió inicial amb el tutor Redacció de preguntes i objectius Establir un esborrany de l'índex Establir una planificació temporal								
	13	14	15	16	17	18	19		
	Revisió de la informació captada Identificar referències documentals Referenciar els documents (APA) Definir objectius (ODS) Establir una planificació temporal			Redacció i modificació de la informació de l'Activitat 1 Entrega Activitat 1					
	20	21	22	23	24	25	26		
	Elaborar preguntes i hipòtesis Redacció i justificació de la perspectiva de gènere Reunió amb el tutor								Act. 2 Preguntes i hipòtesis (Dedicació: 5%; Ponderació 5%)
	Establir objectius								
27	28	29	30	31	1	2			
Justificar la vinculació d'un o més ODS Documentar la informació i els recursos a emprar Implementar modificacions pertinents de l'anterior activitat Redacció de l'Activitat 2									
Redacció dels diferents textos tècnics de manera correcta (APA)									

ABRIL 2023	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE	DIUMENGE	Act. 3 Recollida d'informació (Dedicació: 5%; Ponderació 5%)	
	27	28	29	30	31	1	2		
	Aplicar les modificacions Incorporació de les reflexions crítiques								
	3	4	5	6	7	8	9		
	Implementar modificacions pertinents de l'anterior activitat Entrega Activitat 2		Establir les relacions dels objectius Mantenir la planificació temporal Reunió amb el tutor						
	10	11	12	13	14	15	16		
	Determinar i redactar la informació i els recursos Aplicar les eines ofimàtiques								
	17	18	19	20	21	22	23		
	Implementar modificacions pertinents de l'anterior activitat Entrega Activitat 3				Documentar les variables l'anàlisi econòmic i les variables				Act. 4 Estudi empíric (Dedicació: 5%; Ponderació 5%)
	24	25	26	27	28	29	30		
Redactar el treball de camp Analitzar les dades Contrastar informació									

MAIG 2023	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE	DIUMENGE	Act. 5 Conclusions (Dedicació: 5%; Ponderació 5%)	
	1	2	3	4	5	6	7		
	Implementar modificacions pertinents de l'anterior activitat Redactar el treball de camp (APA) Incorporar modificacions Determinar les conclusions Entrega Activitat 4								
	8	9	10	11	12	13	14		
	Identificar i justificar les conclusions Determinar la contribució de l'estudi amb els ODS Redactar el treball de camp (APA) Reunió amb el tutor								
				Elaborar les conclusions					
	15	16	17	18	19	20	21		
	Elaborar les conclusions Argumentar el treball Implementar modificacions pertinents de l'anterior activitat Entrega Activitat 5								
	22	23	24	25	26	27	28		
	Redactar les aportacions teòriques								
Redactar amb la metodologia apropiada									
29	30	31	1	2	3	4			
Revisar el document final: ordre, claredat i precisió Revisar l'ortografia i gramàtica Reunió amb el tutor									
							Act. 6 Memòria Final (Dedicació: 50%; Ponderació 50%)		

JUNY 2023	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE	DIUMENGE	Act. 7 Defensa (Dedicació: 20%; Ponderació 20%)	
	29	30	31	1	2	3	4		
	Revisar l'aplicació de llenguatge no sexista Observar que els objectius de la recerca siguin els correctes								
	5	6	7	8	9	10	11		
	Redactar les aportacions teòriques Redactar les conclusions								
	12	13	14	15	16	17	18		
	Entrega Activitat 6	Elaborar el document de presentació Presentació oral Expressió i justificació Evidenciar i fonamentar les aportacions Determinar el temps de presentació de manera eficaç Realitzar la contestació a les qüestions del Comitè							
	19	20	21	22	23	24	25		
	Presentació oral Expressió i justificació Evidenciar i fonamentar les aportacions Determinar el temps de presentació de manera eficaç Realitzar la contestació a les qüestions del Comitè								
	26	27	28	29	30				

Metodologia

Al llarg del projecte, es presenten diverses qüestions i uns determinats objectius generals i específics, els quals es donarà resposta a través de la investigació, la qual requereix d'una important quantitat d'informació qualitativa, i d'investigació quantitativa, doncs en diferents apartats s'haurà d'analitzar i tractar amb dades recollides per diferents organismes per a extreure conclusions concises. Es centrarà la investigació qualitativa en aquelles dades que no tinguin un caràcter numèric, és a dir aquelles plantejades sota una hipòtesi o objectiu i la qual s'experimentarà a través d'investigacions basades en comprovacions i/o negacions. Aquest treball es basarà en el mètode deductiu, mitjans la observació i la comparació de les dades recopilades. D'altra banda, la investigació quantitativa, es basarà en la recopilació de les fonts i l'anàlisi de dades d'estudis econòmics, ja realitzats per diferents organismes, autoritzats, els quals presenten una correlació de contrast d'hipòtesis i regressions, les quals complementen les conclusions qualitatives a través d'informes estadístics i estudis.

Però, sobretot, a l'inici de la redacció d'aquest treball, s'exposarà el mètode històric el qual permetrà al lector conèixer els antecedents històrics del comerç exterior de Corea del Sud, així com la seva evolució.

Amb la hipòtesi i els objectius plantejats, es procedeix a la recerca dins de fonts web, doncs la majoria de documents els quals s'accedeix, són a la xarxa. La principal font de recerca a la qual s'accedeix i que proporciona tant articles relacionats amb a aquestes relacions bilaterals, així com dades estadístiques que determinen i analitzen el futur d'aquestes relacions, és [l'ICEX](#). El qual consisteix en un organisme sobre les *Exportacions i les Inversions d'Espanya*, que opera com una entitat pública annexionada al Ministeri de d'Indústria, Comerç i Turisme. A més treballa per a la promoció de la internacionalització de l'economia i empresa espanyola, de la mà de cambres de comerç i agrupacions sectorials.

Una de les altres associacions per excel·lència que proporcionarà diverses informacions, i alhora investigacions més específiques, és el [CEIC](#) o *Centre Español d'Investigacions Coreanes*. Un organisme que recull diversos investigadors relacionats amb l'estudi i anàlisi dels vincles entre Corea i Espanya. O a través de la seva equivalent, la [KOICA](#), que dona el nom de *Korean International Cooperation Agency*. I la [Tribuna Corea - Espanya](#), o més coneguda com la Cambra de Comerç Corea – Espanya, la qual s'analitzarà més endavant en el document.

Al llarg de diferents fonts web les quals seran correctament assenyalades dins de l'epígraf de referències bibliogràfiques, així com la consulta a diverses fonts d'investigació relacionades amb revistes especialitzades en comerç, pàgines webs oficials, informes, llibres i retalls de premsa especialitzats en la qüestió.

A través de *Google Scholar* es busquen articles o investigadors específics referent a aquesta qüestió, la recerca conté paraules clau com: Corea del Sud, relacions internacionals, 70 anys Espanya – Corea i internacionalització. Si més no es tracta d'una recerca molt oberta, per la qual es pot trobar més contingut en castellà i coreà, així com en anglès. Cal destacar, que dins d'aquest projecte d'investigació, es destaca la presència d'articles, llibres i publicacions del [Dr. Josep Manuel Brañas i Espiñeira](#), especialista en la matèria i del qual es pot aportar conferències realitzades.

En termes de metodologia quantitativa o estadística, a més de diverses fonts esmentades amb anterioritat, es fa ús de la web de l'*Institut Nacional d'Estadística (INE)*, així com del [Port de Barcelona](#), en aquest últim especificant, el volum de transaccions portuàries amb diversos països i el trànsit d'aquestes, depenent del tipus de mercaderia, l'origen o destí i les companyies operadores. I de manera, específica s'extreu informació al voltant de la recent associació entre el Port de Busan i de Barcelona, a través de la naviliera [B2B Logistics](#).

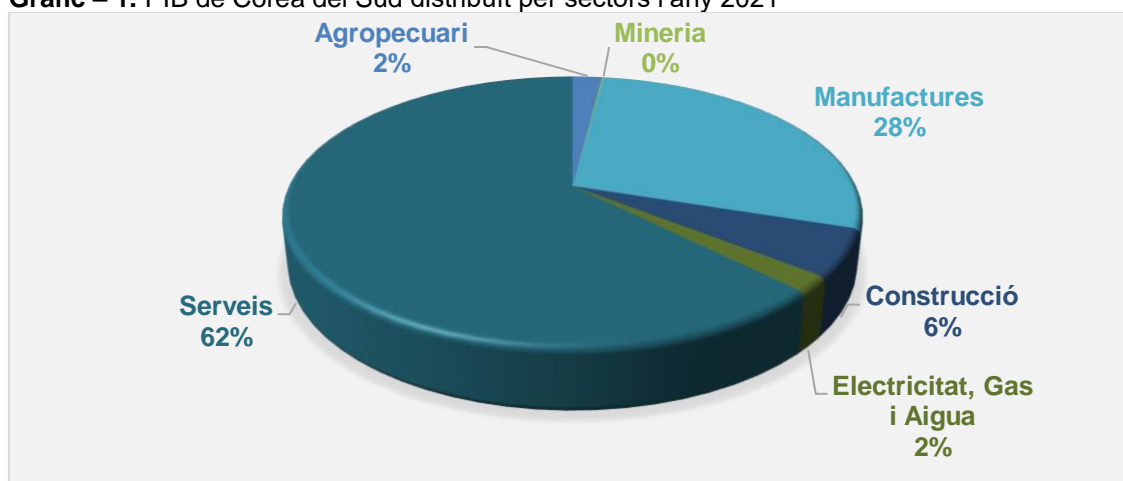
1. MARC TEÒRIC

El caràcter internacional que posseeixen Corea i Espanya és indubtable. Existeixen diferents actors implicats, i de fet molts tenen diversos interessos en joc. A través de diverses teories internacionals i el coneixement i aplicació de la cultura i la tradició religiosa, a la cultura coreana es poden determinar les actuacions i reaccions d'aquests dins de l'àmbit internacional. Aquestes tracten de comprendre la realitat política que es produeix en l'escenari o sistema internacional, és a dir les interaccions, estructurals i funcionals entre els actors o subjectes que es desenvolupen en aquest escenari (García Picazo, 2013). El creixement econòmic d'un país, es tracta d'un fenomen complex en el canvi d'una societat que passa de ser agrària a industrial, tot i que creixement i industrialització no són sinònims, i molts cops amb la intervenció d'altres factors, aquests deixen de ser variables dependents per a convertir-se en variables independents.

Si més no, Corea del Sud representa un exemple clar de "miracle econòmic", sorprenent a molt experts per la seva capacitat d'aconseguir altes taxes de creixement sostingut durant llargs períodes de temps, dotant al país amb un nivell de desenvolupament elevat (Jensana Tanehashi, 2004). Després de les diferents invasions i la Segona Guerra Mundial, el món queda dividit en dos pols, majoritàriament ideològics, iniciant la Guerra Freda i posteriorment la Guerra de Corea. Però precisament va ser a principis dels anys 60, quan Corea del Sud va trencar aquest cercle d'invasions, guerres i conflictes, consolidant-se una dècada després d'una sinergia en la tradició amb el sistema de mercat (Brañas Espiñeira, 2002). Es van trobar una cultura de l'esforç, l'educació, el mecanisme de mercat combinada amb una política pública de planificació coercitiva des del Govern, encara que la implementaven les empreses privades. L'economia coreana estava, també, dotada d'un fort ventall industrial amb grans empreses que van permetre un impuls cap a la conjuntura internacional i l'èxit en les importacions.

Si més no hi ha un fet històric que permet l'impuls de les dues economies i el començament de la signatura de diversos acords de cooperació, establint un **marc regulador** important a través de l'obertura de l'Ambaixada Espanyola a la ciutat de Seül, l'any 1973 a través del [Decret 510/1073, de 9 de març](#) (BOE, 1973). Tot i que des del punt de vista econòmic i comercial, es tracta d'economies amb determinades diferències contraposades, mentre que l'exportació de Corea està fonamentada sobre una forta base industrial, l'economia espanyola té una forta presència en el sector serveis (Bank of Korea, 2021a). I, en el cas del sector industrial a Corea, aquest "durant el tercer trimestre de 2021, representa el 35,4% del PIB, recollint el 27,2% de la població activa", tal i com s'observa al Gràfic – 1.

Gràfic – 1. PIB de Corea del Sud distribuït per sectors l'any 2021

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (Bank of Korea, 2021a).

Cal destacar del Gràfic – 1 que en aquest cas el sector serveis supera a l'industrial, ja que la majoria de la indústria està dominada per grans conglomerats industrials, coneguts com *chaebols*, els quals resulten una estructura complexa que sosté l'economia coreana, de la mateixa manera que tenen relacions estretes amb el poder institucional, sent un pilar fonamental de la infraestructura productiva però també de les exportacions (Bank of Korea, 2021b). A més el fet de què el país està format per un altíssim nombre de PyMEs dona com a resultat que el sector terciari estigui ocupat en un 90%.

De fet les inversions en ambdues direccions compten amb un gran potencial de creixement i de fet el turisme ha presentat una evolució progressiva des de 2010, tot i haver una petita pausa per la pandèmia, actualment tots dos països estan reactivant la seva anterior connectivitat, encara que les relacions es van veure afectades deixant entreveure que tot i que els intercanvis, de les relacions comercials i les inversions bilaterals s'han incrementat, aquests s'estan produint de manera desequilibrada (Cámara de Comercio de España, 2019). Si més no, cal destacar un factor assenyalat, recentment, i és la col·laboració d'empreses d'Espanya i Corea del Sud, en tercers mercats.

És important aclarir que la posició d'Espanya i Corea, envers al futur no és la mateixa. Mentre que a curt termini el patró de creixement sigui similar, a llarg termini l'economia coreana està millor posicionada en innovació i en formació de la força de treball. En canvi, existeixen determinades complementaritats, que s'estudiaran durant el treball de fi de grau, que per tal de ser explorades, en un futur poden ésser un objecte positiu per afavorir la cooperació econòmica.

1.1. Context Històric

Per analitzar tota aquesta situació s'ha d'ubicar a Corea del Sud, des de diferents situacions per tal d'entendre, l'interès de invasió al llarg de les èpoques amb punts de vista social, geogràfic, polític, econòmic i religiós. Per tant, es determina un país definit com a península, el qual des del punt de vista estratègic suposa l'establiment de diferents infraestructures portuàries, per a l'intercanvi de béns i serveis. Encara que a la part nord confina amb Corea del Nord, la Declaració de Panmunjon per la Pau, Tractat de Pau, Prosperitat i Unificació de la Península de Corea, manté una certa pausa del conflicte, tot i que en moments determinats les tensions han augmentat per diversos factors (Brañas Espiñeira, 2002). Ni les diferents guerres, ni invasions, ni conflictes, van canviar la determinació com a poble, de ser lliures, ni van influir en la seva idiosincràsia, ans al contrari, van enfortir la seva llengua, cultura i tradició sota el jou de l'imperialisme japonès i xinès, unificant el poble coreà. El factor geogràfic ha estat el motiu principal a la seva història, sent objecte de possessió entre diversos països.

Al llarg del període de 1910 a 1945, Corea va estar sota el domini japonès, exercint un important control sota el país, dominat pel potencial militar (Jensana Taneshashi, 2004). A partir del 1945, amb la Segona Guerra Mundial finalitzada, Corea havia perdut la seva organització política i l'estructura social feudal i afrontant una alliberació després de gairebé quatre dècades de domini. Tot i que existia la possibilitat d'iniciar un procés d'industrialització, però es trobava separada, al Nord, a un pes més industrial, recursos naturals i fluvials, mentre que la Sud s'havia convertit en un magatzem militar per l'exèrcit japonès. Si més la trajectòria del nou Govern era difícil, ja que s'havia de reconstruir l'economia del país derivada de la situació precària de la colonització.

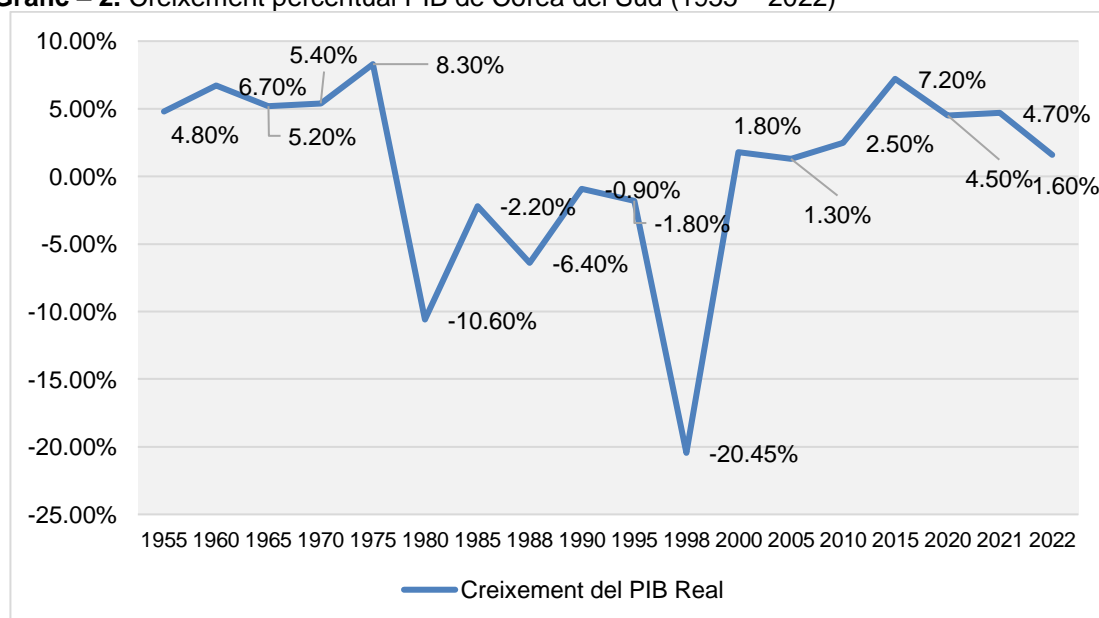
Al 1953, es va establir el tractat de pau, mai signat amb la separació dels dos territoris, el Nord i el Sud mitjançant el paral·lel 38. Aquest conflicte va demostrar la importància d'aquesta regió, tant per EUA com per la Xina i la URSS, amb la qual es va considerar indispensable el desenvolupament i enfortiment de les dues Corees, com a mesura de contenció i divulgació dels seus respectius sistemes polítics – socials (OCDE, 2023). I, en sortir de la guerra al 1953, Corea

del Sud, presentava una perspectiva molt descoratjadora, segons les estadístiques del Banc Mundial: "... el 40% de la població era analfabeta i el 80% de la població activa es dedicava al sector primari...", a més a més, "... el PIB per càpita era de 67US\$, un PIB total de 1.300 milions US\$, les exportacions suposaven 18 milions US\$ i importacions de 103 milions US\$...", la guerra inclòs havia separat famílies.

Cap al 1960 es van produir petits canvis econòmics, si es van produir importants esdeveniments polítics per a consolidar l'economia més endavant. És durant aquesta època on Corea del Sud comença a apostar per una estratègia que contempla la interacció amb mercats exteriors com a base per el seu desenvolupament econòmic (Jensana Tanehashi, 2004). I, en el context internacional, aquesta, queda posicionada dins del centre del Sistema de Seguretat Occidental, sota el interessos del EUA, si més no Corea del Sud, que estava governada per EUA, amb una "dictadura" pro nord – americana regida per Syngman Rhee (Fernández & Tamaro, 2004). No obstant, en quant a l'àmbit econòmic, Syngman Rhee, va establir tasques de reconstrucció del país; lo que implicava la privatització d'empreses públiques, la llei de la reforma agrària, l'educació primària es va convertir en obligatòria, tot i que no es van establir de manera completa aquestes mesures (Il & Koh, 2010). Tot i així, dins de la societat coreana, es palpava un malestar social, envers a la figura autocràtica imposada de Rhee.

Entre 1945 i 1960 s'instaura un sistema capitalista promogut per la privatització i la reforma agrària, els quals van esdevenir dos elements decisius, i durant el període de 1953 – 1961 l'ajuda externa es va estimar en un 64% de PIB. I tal i com es veu en el Gràfic - 2 segons el creixement del PIB real percentual, i amb una inflació que presenta valors elevats, els quals no van permetre una millora.

Gràfic – 2. Creixement percentual PIB de Corea del Sud (1955 – 2022)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (OCDE, 2023)

Durant el període de 1960 a 1970, el marc econòmic i polític va produir canvis en la trajectòria de Corea. A principis de 1960, un moviment democràtic insta a l'exili al president, imposant-se el poder de l'educació anomenat "kyoyuk", el qual presentava accions clares a favor de les millores econòmiques (Romero Castilla, 2015). Considerant-la, la **dècada prodigiosa** del comerç internacional, amb diversos factors com: l'eliminació d'aranzels al 50%, la Guerra del Vietnam, la política d'aproximació de Nixon a la Xina, l'inici de la promoció de la ciència i la tecnologia a Corea, la creació d'una política industrial basada en la indústria pesada i la química. I sobretot,

l'intent polític per establir una nova Constitució en ambdues Corees, que proporcionava una estabilitat davant d'inversors estrangers (García-Blanch Menárguez, 2002). Els anys setanta venen marcats pel desenvolupament de la indústria pesada, mentre que aquestes s'havien basat en les exportacions de productes amb un valor afegit baix, per la qual cosa impossibilitava la competència (Jensana Tanehashi, 2004). En aquest període Corea canvia l'estratègia base, concentrant el desenvolupament econòmic en els sectors més valor afegit, així com en la indústria química i pesada, doncs la balança comercial coreana estava molt deteriorada. Els grans *chaebols* van impulsar la transformació de la indústria coreana, dotant les seves empreses de gran nivell tecnològic, sobretot en electrònica, drassanes i automobilística.

Els anys vuitanta venen marcats per l'assassinat del General Park Chun-hee, fet que provoca a escala econòmica i social, una gran inestabilitat, contraposada a l'hegemonia de la dècada passada, que si més no, va suposar diferents desequilibris econòmics (Vázquez Pastor, 2014). El Govern coreà va haver d'implantar diferents mesures per a solucionar aquests desequilibris, els quals van afectar els sectors de l'automòbil, la construcció nàutica o els equips electrònics (Jensana Tanehashi, 2004). El moment àlgid va arribar, quan Corea, aixeca mesures de restricció sobre el capital estranger per tal de fomentar la inversió aliena, i els resultats van ser excel·lents, solucionant els problemes inicials de la dècada, però si més no provocant una excessiva concentració de l'economia en els grans conglomerats, tot debilitant la petita i mitjana empresa (Salazar, 2017). Aquest creixement s'estén al llarg dels anys noranta, tot i que Corea queda afectada per la crisi econòmica del 1997, la qual es va iniciar amb la crisi financera de Tailàndia. Produïda per una limitació de les reserves de divises, un gran volum de deute extern a curt termini i un augment de l'especulació, i la qual va obligar a aplicar un conjunt de reformes.

1.2. Confucianisme

El confucianisme es va tractar d'una religió de l'Estat a Corea durant l'anomenada dinastia Choson entre 1392 i 1910, lo que va suposar una influència de vital importància en diferents aspectes de la societat coreana (T. Kim, 2009). Com s'ha indicat amb anterioritat, els canvis econòmics, van ser fruits de l'aplicació i la manera de la societat coreana, per això cal destacar, que una de les bases que la formen és el confucianisme (Biblioteca del Congreso Nacional de Chile, 2007). No parla únicament d'una religió, sinó d'una filosofia, un sistema ètic i social, aplicat en el vida quotidiana de la societat coreana, s'estén a la política, a la societat, però també a l'economia i a les corporacions, grans o petites. I, tot i ser introduït per la invasió de la Xina, si més no, aquest continua vigent, però un aspecte de vital importància, per a entendre l'estudi i l'anàlisi que es durà a terme en aquest projecte.

En concret, aquest codi moral intrínsec recull unes característiques que donen importància a la família, on la feina és el segon estàndard, amb un respecte i submissió cap al director, i una cultura laboral notòriament jerarquitzada, i com més alta sigui la posició, implica una major responsabilitat, però més valor. I també pren importància el llegat que deixis, "*tu tens el valor del teu nom*" (Republic of Korea, 2015). Centrant aquesta filosofia, en el pluralisme, és a dir, Corea és un grup, per tant, en el cas laboral, el fet de treballar moltes hores, o de manera intensa, no és per la finalitat de ser millor o obtenir més salari individualment, sinó perquè l'empresa s'expandeixi, i d'aquesta manera també creixerà el país. Donant importància els següents aspectes (Jensana Tanehashi, 2004):

- **L'Autoritarisme:** una societat general i empresarial jerarquitzada on els superiors jeràrquics tenen autoritat sobre els subordinats, i per tant el tracte amb les persones és diferent en funció de la seva jerarquia.
- **La Família:** esdevé el nucli de la societat coreana, tenint aquestes un paper important dins del desenvolupament de l'economia, si més no ha provocat casos de corrupció.

- **L'Educació:** el qual es basa en un sistema estricte, basada en valors socials, que els estudiants han de respectar per tal de conuiu-hi harmònicament. El fet d'obtenir una educació en una determinada institució pot suposar la garantia d'un futur o una carrera exitosa.
- **El col·lectivisme:** consisteix en el tret principal que defineix el confucianisme, així com les cultures asiàtiques determinant el comportament de la societat coreana. Aquest col·lectiu en la societat coreana engloba els tres punts anteriors.
-

1.3. El Nexe entre l'Estat i l'Empresa: Els "Chaebols"

El progrés de l'economia coreana no existeix sense l'aparició de la figura dels "*chaebols*" el qual consisteix, en un grup massiu, que dirigeixen gran conglomerats de les famílies més importants de Corea, anomenats *chaebols*, i que solen tenir filials en diferents indústries. Són famílies que dominen l'economia de Corea del Sud i exerceixen una influència extraordinària sobre la seva política (Albert, 2018). Aquestes figures poderoses van tenir un paper primordial i important, transformant el que abans era un humil mercat agrari en una de les economies més grans i potents del món.

Després de la ocupació japonesa, a principis dels anys 60 el govern coreà de Park Chung Hee llança una campanya d'ajuda financera a les empreses coreanes, les quals podien produir dispositius tecnològics per a exportar-los, basant-se en el sistema japonès, "Keiretsu" (Britannica, 2022). Un sistema basat en els conglomerats, els quals eren majoritàriament grups industrials dominats pels bancs que consistia en un sistema de finançament del banc on aquest era el mateix proveïdor de capital (Akarsu, 2021). L'estructura corporativa *chaebol* situa els membres de la família fundadora en la propietat o càrrecs directius elevats, que els hi permeten tenir control sobre els afiliats i treballant en cooperació amb el govern per a obtenir el seu èxit: dècades de suport en forma subvencions, préstecs i els incentius fiscals els van ajudar a convertir-se en pilars fonamentals de l'economia coreana. I tot i que, a nivell teòric existeix un gran nombre de conglomerats que compleixen aquesta definició només són un grapat són els que exerceixen un elevat poder. I de fet amb xifres econòmiques, els cinc primers conglomerats representen la meitat del valor de la borsa de Corea del Sud, controlant la majoria de la inversió en recerca i desenvolupament i ocupació arreu del món, com per exemple *Samsung*.

En el sistema *chaebol* els conglomerats coreans reben l'ajuda i el préstec barat del govern. No obstant, això els sistema té una mancança d'estructura de monitorització externa i el sistema podria desencadenar una recessió econòmica, tal i com va passar l'any 1988. De fet, el vincle tant estret d'aquest conglomerats amb el governs provoca que de vegades es faci una regulació econòmica a gust del *chaebol*, obrint camí a problemes econòmics importants i polítics, com la corrupció i el suborn (Song, 2003). El poble coreà i l'economia coreana depenen dels *chaebols* per el creixement econòmic. Si fracassen, podria ser un problema per a Corea del Sud. Així doncs, el govern coreà hauria d'encoratjar la creació de noves empreses i fer una regulació per a aconseguir un mercat més competitiu, a nivell de grans i petites corporacions (Akarsu, 2021). A més a més, Corea del Sud ha tingut una experiència positiva en el desenvolupament ràpid i competitiu en el mercat internacional, i amb capacitat de llançament de moltes empreses noves, gràcies a la subestructura tecnològica i industrial de la que disposa.

En tant, que la figura dels *chaebols* suposa una instrument de l'Estat per a desenvolupar el creixement econòmic del país, i resulta un element clau en el desenvolupament de l'empresa coreana, que funciona sota un sistema comú de finances, relacions laborals i treball, per la qual cosa, cada companyia és independent només en aparença (Brañas i Espiñeira, 2007). Són conglomerats dependents de l'exportació i el finançament extern.

1.4. Marc Polític a Corea del Sud

La República de Corea del Sud consisteix en una democràcia representativa sota un règim parlamentari unicameral pluripartidista de tipus presidencial. El model de l'Administració territorial de l'Estat és centralitzat així com l'Assemblea Nacional consisteix en l'organisme constitucional que posseeix el poder legislatiu, i en el cas del poder judicial, aquest recau en el Tribunal Suprem i el Tribunal Constitucional. La Fiscalia té una important influència sobre la política (Oficina Económica y Comercial de España en Seúl, 2022). Per tant els poders de l'Estat queden distribuïts entre el poder Executiu, el Legislatiu i el Judicial. Actualment, el President de la República de Corea del Sud és Yoon Suk-youl, elegit l'any 2022.

No es pot ignorar el fet de què la Península de Corea, continua sent una zona de conflicte més prolongada i volàtil del món. Tot i que, el president anterior a Yoon Suk-youl, Moon Jae-in va impulsar la desnuclearització i el concepte "d'economia de pau", i d'aquesta manera estabilitzar les relacions amb Corea del Nord, sota un pla de cooperació inter-coreana, i la recerca d'un mercat únic per a les dues Corees (Izco Jiménez et al., 2021). L'objectiu és aconseguir la pau i la unificació cap al 2045. L'adhesió de Corea del Sud a la Associació de Nacions d'Àsia Sud-oriental (ASEAN), permet una política d'expansió per la necessitat de Corea del Sud com a mesura per a diversificar l'economia i les relacions estratègiques, sota un context d'incertesa vinculada a la competència dels Estats Units, el seu aliat més proper, i d'altra banda la Xina, el seu major soci comercial, i intensificant els nexes amb l'Índia, s'espera un aïllament dels riscos econòmics, per les friccions comercials d'ambdós potències.

Sota el mandat del nou president, Corea del Sud està patint una adaptació de l'entorn pels ràpids canvis geopolítics, i aprofitant aquests fets busca elevar el seu perfil internacional i així millorar les relacions amb els països aliats clau (Overseas Business Risk, 2022). De la mateixa manera que Corea del Sud necessita enfortir la seva participació en institucions multilaterals, reduir els problemes en la cadena de subministrament i afrontar els conflictes globals. Arrel d'aquestes eleccions aquestes han vingut per a consolidar un canvi de tendència, ja iniciat a les eleccions municipals (Oficina Económica y Comercial de España en Seúl, 2022). Amb el nou govern s'ha aprovat un pressupost per al 2023 enfocat a un àmbit fiscal més rigorós, com a solució per afrontar els creixents rics econòmics i així reduir la dependència del deute i deixar d'aplicar les mesures d'estimulació econòmica aplicades durant la pandèmia. La flexibilització de les restriccions durant el COVID-19 han permès que els negocis obtinguin bons resultats sense ajudes del govern, donant oportunitat a les polítiques públiques la opció de centrar-se en problemes socials i econòmics, importants per el futur, com pot ser l'envelliment de la població, la desacceleració del creixement o la incertesa geopolítica.

Ara bé, les tensions entre ambdues Corees s'intensificaran a mida que Corea del Sud incrementi la seva col·laboració de defensa amb els Estats Units, i en la mida en què Corea del Nord no ha disminuït el seu desenvolupament en armament nuclear (Balderrama Santander & Velázquez, 2016). I, davant de la rivalitat respecte a la Xina, evitaran prendre mesures amb el motiu principal de protegir els propis interessos econòmics i comercials. Tenint present la informació anterior segons el portal *Freedom House*, la llibertat o el risc país atorgat a Corea del Sud és d'un nivell de 83/100, lo que implica que té molt poc risc polític i disposa de llibertat atorgant un 33/40 per als drets polítics i un 50/60 per a la llibertat civil (Freedom House, 2023).

1.5. Les Relacions entre Corea del Sud i Espanya

1.5.1. Evolució de les relacions bilaterals

Espanya i Corea del Sud establirien les seves primeres relacions diplomàtiques a través d'un intercanvi de notes a les ambaixades d'ambdós països, als Estats Units, uns mesos abans de l'esclat de la guerra de Corea, al 1950 (Cremades, 2020). Tot i que han estat dos països aliats i han cooperat en diversos àmbits, a l'hora que han aconseguit un desenvolupament polític, econòmic i social molt similar, el contacte d'ambdós països ha estat durant molts anys escàs i poc freqüent, fet que va canviar fins a la pandèmia, i ara s'ha tornat a recuperar. L'evolució es pot dividir en tres etapes (Chun, 2020).

La primera etapa es situa entre els anys 50 i 70, on cada país es va centrar individualment en el desenvolupament econòmic nacional, mantenint un sistema polític autoritari, tot i així durant la Guerra Freda aquests pertanyen al grup anticomunista, però els intercanvis de personal i la cooperació van ser insignificants. El 1962 els ambaixadors de Corea a França i d'Espanya al Japó van presentar cartes credencials davant d'Espanya i Corea, fet que va donar lloc a l'establiment de les ambaixades a principi dels anys 70, relacions que es van consolidar gràcies a la forta emigració de coreans cap a Espanya.

La segona etapa, datada entre el 1980 i 1990, es presentada com una època daurada, doncs tots dos països milloren el seu estatus, desfent-se de polítiques radicals, i amplien els horitzons dins de la comunitat internacional en base al desenvolupament econòmic i democratització, enfortint les relacions bilaterals. El comerç i les inversions mútues van començar a desenvolupar-se. Com a resultat d'aquest impuls, els dos països van signar acords en temes d'inversió i cooperació econòmica, entre d'altres (Brey, 2019).

La tercera etapa engloba des de l'any 2000 fins a l'actualitat, posicionant-se com a potències amb una economia i demografia similar. Les relacions amistoses i aliades a nivell bilateral i multilateral s'han apropat, i amb el ràpid procés d'integració de la UE, Corea va impulsar de manera ferma amb polítiques cap a Europa, com l'Acord de Lliure Comerç o el de Cooperació, els quals van contribuir a l'enfortiment de la cooperació amb Espanya, com a un país destacat dins de la UE, doncs té una gran capacita per exercir de pont cap Llatinoamèrica i Àfrica, passant a tenir una gran rellevància diplomàtica i econòmica per a Corea. Mentre que, el valor que dona Espanya a Corea, es basa en l'aplicació de les seves polítiques d'aproximació i enfortiment de les relacions amb el continent asiàtic (Chun, 2020). Actualment, el ventall d'activitats de cooperació s'ha diversificat i més actiu, amb un contacte més estret. Respecte al comerç bilateral, es produeix un procés de diversificació dels sectors d'inversió i l'augment de les exportacions, fins a l'entrada conjunta d'Espanya i Corea del Sud a tercers països, el qual no deixa de créixer gràcies a la funció de la cambra de Càmera de Comercio España-Corea., tot i que aquestes relacions poden obtenir més desenvolupament en el futur.

1.5.2. Avaluació de les relacions bilaterals i perspectives de futur

Espanya i Corea del Sud, són països geogràficament distants i amb vincles històrics escassos, tot i que tenen determinades similituds que els van permetre emergir com a països democràtics, pròspers i socialment avançats. Tenen paràmetres similars dins de les seves dades econòmiques, compartint valors democràtics i defensors de l'ordre internacional i el dret (Morro, 2020). Malgrat que, les relacions es beneficien i es reforcen gràcies a l'increment dels vincles polítics i els intercanvis amb la UE, les relacions bilaterals entre Espanya i Corea del Sud són

excel·lent en quant a qualitat, però la intensitat no correspon al potencial que ofereixen totes dues potències, i d'això en fan reflex diferents diplomàtics entre d'ells, el director del Centre Cultural Corea que ho identifica com “Corea sent per Espanya un amor no correspost” (Yi, 2019).

Actualment es treballa per a enfortir les relacions bilaterals, promocionant la imatge d'Espanya a Corea, prioritant la part econòmica oferint grans oportunitats per ambdues parts. Tot i que el comerç bilateral s'ha duplicat des del 2011, amb l'Acord de Lliure Comerç on l'any 2019 “els intercanvis comercials van superar els 5.300 milions d'euros, i la exportació espanyola a Corea va superar els 2.257 milions, amb importacions per un valor de 3.118 milions” (ICEX, 2019), oferint una taxa insatisfactòria.

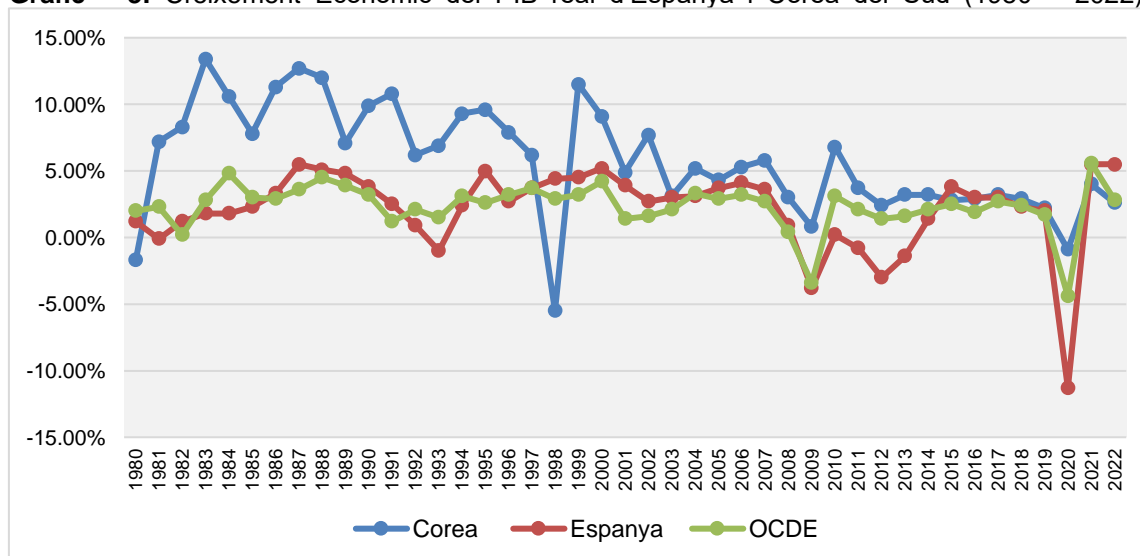
Durant els últims 70 anys els dos països han desenvolupat una gran relació d'amistat i cooperació substancial, tot i així han de continuar augmentant el seu nivell de cooperació tal i com s'ha esmentat, ambdós disposen d'un mida econòmica i un estatus internacional important (Chun, 2020). Per això, Corea i Espanya necessiten, primer, elevar el seu nivell de relació a una “associació estratègica”, i d'aquesta manera poder afrontar un futur conjunt, establint un marc i un fonament més sòlid en funció a aquests últims 70 anys de relacions, així com en l'excel·lent estat actual de cooperació, tant bilateral com multilateral, passant d'una relació de cooperació a un nivell més elevat en diversos camps, no només l'econòmic i polític.

1.6. Relacions Comercials Bilaterals

1.6.1. Evolució econòmica comparada

L'evolució de les relacions econòmiques bilaterals entre Espanya i Corea, des del punt de vista tant comercial com d'inversió tenen la funció principal de realitzar una descripció de l'evolució comparada de les economies coreana i espanyola, per tal de determinar els aspectes diferencials de les relacions bilaterals (Á. Hidalgo Vega, 2020). Al llarg d'aquests 70 anys, l'economia espanyola i la coreana han aconseguit aproximar el seu nivell de PIB per càpita a la mitjana de les economies de la OCDE, tal i com es pot comprovar al Gràfic – 3, com a resultat d'un procés de creixement superior a la mitjana dels països de la OCDE.

Gràfic – 3: Creixement Econòmic del PIB real d'Espanya i Corea del Sud (1980 – 2022)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (Fondo Monetario Internacional, 2023) i la (OCDE, 2023)

S'observa com les dues economies han aconseguit superar la crisi de finals dels anys 80 en el cas d'Espanya, com la crisi asiàtica de finals dels anys 90 en el cas de Corea. Destacant que, des de l'any 2002 el creixement de les dues economies és gairebé similar, encara que l'economia coreana presenta valors lleugerament superior, apropant els dos països a la mitjana de la OCDE. A més a més, s'aprecien determinades diferències notables en el cas de la última crisi financera, així com la pandèmia de COVID-19, on Corea va experimentar un alentiment del seu creixement, mentre que Espanya va presentar un creixement negatiu al llarg de diversos anys, entre 2009 fins el 2014, tornant amb valors positius i fins i tot igualant el creixement actual coreà.

Corea, després de la crisi de 1997, ha experimentat un superàvit continu en la seva balança, mentre que l'economia espanyola va mostrar una evolució negativa com a conseqüència de la pèrdua de competitivitat i l'apreciació de l'euro fins l'any 2013, on el turisme es converteix en un motor i les exportacions de productes espanyols comença a remuntar (Á. Hidalgo Vega, 2020). Respecte de les relacions comercials i d'inversió bilaterals, l'increment dels intercanvis s'està produint de forma desequilibrada, degut a l'augment de les importacions realitzades per Espanya, a partir de la crisi financera de 2008, amb l'augment de la demanda de vehicles coreans. I d'altra banda, altres factors que interfereixen en l'evolució del comerç bilateral, estan relacionats amb el desconeixement del mercat coreà per part de l'empresari espanyol i la diferència de competitivitat entre el dos països. La demanda de productes coreans ha canviat en els últims anys, transitant des de productes més tradicionals a la demanda de productes dinàmics i amb més contingut tecnològic, un patró d'acord amb el desenvolupament industrial de Corea i el posicionament en els sectors amb un elevat contingut tecnològic.

Es precisament aquest patró, el que fa que les importacions de Corea es situïn en grups amb un valor afegit elevat, i per tant sigui en aquests, on el dèficit comercial sigui superior. Mentre que, España presenta superàvit en tots els sectors excepte en béns de consum, fabricació d'automòbils i productes semi-acabats, i es en aquests mateixos sectors on España presenta una balança comercial negativa. I s'observa, com les inversions espanyoles tenen un comportament molt variable, presentant les inversions coreanes a España valors més elevats que les inversions espanyoles a Corea (Osvaldo, 2021). Aquestes dades sobre la inversió d'ambdós països serà analitzada més endavant a l'Estudi Empíric (veure punt 3.2. La inversió directa entre Espanya i Corea del Sud).

1.6.2. Evolució dels fluxos comercials d'Espanya

Tot i que tradicionalment les relacions comercials d'Espanya han estat orientades cap al mercat europeu, en l'actualitat i degut a l'increment dels fluxos intracomunitaris després de la incorporació a la Unió Europea, la majoria de les exportacions provenen d'aquesta (*Informes Mensuales de Comercio Exterior*, 2023). Aquesta situació comporta que amb aquest elevat nivell de concentració dels intercanvis comercials comunitaris, deixa poc marge per a la resta d'economies globals, deixant només lloc 29,1% durant l'any 2021, segons aquest mateix informe de comerç exterior, encara que aquests valors van augmentant cada any.

Respecte a les importacions, la distribució geogràfica varia, i encara que els països de la Unió Europea són els principals proveïdors de béns, en eliminar aquests les importacions dels països asiàtics suposen un 40% dels fluxos extracomunitaris (Ministerio de Industria, 2022). Si més no, aquesta evolució asimètrica implica un reducció en balança comercial espanyola davant dels països asiàtics, entre els quals es troba Corea. En molts casos, mentre que les exportacions han perdut competitivitat, les importacions han guanyat, fet que empitjora el dèficit comercial espanyol, i l'evolució del saldo comercial, presenta problemes estructurals de l'economia espanyola, els quals s'han de desenvolupar mitjans una perspectiva global.

1.6.3. *Evolució dels fluxos comercials de Corea del Sud*

Respecte al cas de Corea del Sud, aquest no és gaire diferent de l'evolució dels fluxos a Espanya, doncs és clar, que des del punt de vista asiàtic es pot observar una reorientació de les importacions cap a Àsia i també incrementant les exportacions cap a Europa, mentre que les importacions no evolucionen cap a una mateixa taxa i per tant, en els primers anys d'internacionalització, Corea presentava un saldo negatiu, i actualment aquesta xifra s'ha invertit, convertint-se en un superàvit creixent (Á. Hidalgo Vega, 2020). Tot seguint una evolució molt similar al comerç amb Espanya, amb determinats elements diferencials. Aquest és un fet que es desenvoluparà més endavant, a l'Estudi empíric (veure punt 3.2. La inversió directa entre Espanya i Corea del Sud), on s'analitza tant l'evolució com un anàlisi territorial.

1.7. **Relacions Culturals**

1.7.1. *La Tribuna Corea – Espanya*

Abans d'identificar les seves funcions o característiques, primer es defineix la Tribuna Corea – Espanya, la qual es tracta d'un dels projectes més representatius de la diplomàcia pública, destinats a establir una xarxa d'amistat i cooperació entre ambdós països (Lee, 2020). Amb la seva creació a l'any 1991, s'ha aconseguit augmentar el coneixement sobre Corea, entre la comunitat internacional i reforçar aquestes relacions d'amistat mitjans activitats d'intercanvi, la cooperació internacional y l'intercanvi cultural i artístic.

Desenvolupant, en tot moment un paper important envers el marc de diàleg de la cooperació bilateral, com la última reunió celebrada a Barcelona l'any 2019 (Tribuna España-Corea, 2019). Durant els últims 15 anys ha dedicat un gran esforç a expandir aquesta cooperació així com desenvolupar agendes específiques pels períodes de temps del moment, en els què els temes principals de les últimes eren la imatge del país, el desenvolupament urbà, les energies renovables i les ciutats defensant el paper de la dona. Tractant d'englobar temes més pràctics i col·laboradors, i incloent àmbits actuals i orientats al futur.

Gràcies als llaços establerts al llarg d'aquest anys entre Espanya i Corea, la Tribuna ha permès la reunió d'un fòrum privilegiat, a través d'un marc de diàleg, no només amb institucions coreanes i espanyoles, sinó amb representants parlamentaris, empresarials, acadèmics i societat civil, per tal de reflexionar sobre diversos reptes envers a la relació bilateral i identificar quines serien les àrees comunes (Parrondo Babarro, 2020).

1.7.2. *La Comunitat coreana a Espanya*

La formació i l'emigració de la comunitat coreana a Espanya, es va produir través dels mestres de taekwondo. I van formar una gran part de la comunitat entre els anys 60 i 80, la majoria dedicaven l'establiment de les escoles de taekwondo amb la pesca d'alta mar i classificació de cries a la indústria aviar (Y. Kim, 2020). Si més no, la comunitat coreana es va situar particularment, en un grup gran a Les Palmas, fruit de l'establiment d'una corporació de desenvolupament pesquer, "*Gancha 601*", amb una base avançada de pesca i amb grans flotes, fet que va estimular l'aparició d'aquesta cultura a les Illes Canàries, encara que actualment per la reducció d'aquest sector, la comunitat s'ha reduït considerablement. Si més no, els espanyols

que tenien interès per la cultura coreana estaven reduïts a la pràctica del taekwondo o bé, si treballaven a la pesca.

Actualment, l'interès espanyol per la cultura coreana està augmentat, i a nivell mundial també, doncs ara la cultura coreana no està representada pel taekwondo, sinó més bé pel *K-pop*, o un tipus de música pop coreana, la qual aquesta inclou, menjar, cantants, balls, cançons i la pròpia llengua coreana (Y. Kim, 2020). I s'observa com una gran quantitat de restaurants coreans i botigues s'estableixen a les grans ciutats com Madrid i Barcelona, i per tant aquest intercanvi cultural i humà afavoreix a la comunitat coreana de manera positiva i a l'hora genera responsabilitat. I com a conseqüència de l'increment d'intercanvi cultural i cooperació econòmica, moltes empreses coreanes decideixen establir-se a Espanya, però genera tasques i responsabilitats per a futurs reptes.

1.7.3. La Comunitat espanyola a Corea del Sud

En quant a la presència de ciutadans espanyols a Corea, aquesta ha presentat una escassetat donada la distància geogràfica i la mancança de contactes dels dos països, influint en la quantitat d'espanyols residents a Corea. Fet que amb el pas dels anys s'ha anat consolidant a través de, matrimonis mixtes o bé per espanyols que resideixen de manera temporal (Llinás Almadana, 2020). Aquesta població ha anat augmentat en els últims anys, a mesura que les relacions empresarials entre els dos països s'han desenvolupat, propiciant l'arribada de professionals i la signatura i acord de convenis i relacions de cooperació entre universitats.

De la mateixa manera que abans s'indicava, que les relacions entre Espanya i Corea eren distants en parts per la distància i la falta d'intercanvis històrics, el fet d'establir una certa presència de la cultura espanyola, a través de diferents vies, aquesta ha suposat positiva en termes de coneixement mutu, i l'exposició d'una imatge d'Espanya positiva. I on la majoria de ciutadans espanyols són considerats propers, alegres i positius, amb personalitat apassionada i activa, fet que dista molt del caràcter dels coreans, i el fet de combinar totes dues comunitats genera una societat coreana i espanyola, cada cop més oberta i internacionalitzada.

2. IMPLICACIONS ÈTIQUES I/O SOCIALS

2.1. Implicacions ètiques

Per parlar de l'ètica envers les relacions comercials internacionals es considera un tema més complex, doncs no només es basa en una sèrie de regles escrites i tàcites sobre els principis que regeixen aquestes relacions a nivell internacional per a cada país, sinó que aquesta ètica implica els valors humans en relació amb la seva conducta, sigui correcte o incorrecte.

No es pot ignorar el fet de què les relacions polítiques o internacionals estan augmentant i els principis que estimulen aquests fets són diversos i en ocasions estan interrelacionats com: la sostenibilitat, la cultura, el desenvolupament de la tecnologia, l'augment del proteccionisme comercial i econòmic, i recentment les conseqüències de la darrera pandèmia. Si més no per tal d'estudiar i analitzar aquestes relacions internacionals es requereix una comprensió de les dinàmiques pròpies d'una societat globalitzada, complexa i incerta afegint i confrontant els reptes els quals s'enfronta. El fet de què les empreses presentin un codi ètic internacional pot implicar

conseqüències positives com la col·laboració a tercers països, més inversions dins d'aquest país o més inversors cap a l'empresa que disposa d'un bon codi ètic.

2.2. Implicacions socials corporatives

La responsabilitat social corporativa per a les empreses realitza la mateixa funció que la cooperació internacional per al desenvolupament per al Govern. La responsabilitat social corporativa es presenta com a estratègia empresarial mentre que la cooperació internacional desenvolupa la funció de política concertada i les quals estan destinades a entendre's. Mitjans el Pacte Mundial impulsat per les Nacions Unides, ambdós conceptes ha suposat una expansió amb la finalitat de què empreses socialment responsables realitzin el seu comès.

És per això, que el principal objectiu sostenible d'aquest treball final de grau és **ODS 9. Indústria, Innovació i Infraestructura**, dins del món de la indústria internacional promou uns valors sostenibles a través de la col·laboració de companyies coreanes i espanyoles que presenten diferents valors, cultura i idioma. A través de les diferents infraestructures creades i la innovació tecnològica, aquestes poden crear noves indústries en conjunt, realitzades també en tercers països, per tal de fer front a l'augment de demanda de serveis, així com la garantia d'una ampliació del teixit laboral, i amb el desenvolupament tecnològic trobar solucions permanents a reptes econòmics i ambientals. Aquests reptes també repercutiran de forma directa sobre l'augment de la productivitat i els ingressos, a nivell global i en conseqüència millorar l'accés a la sanitat, i l'educació, col·laborant a la protecció dels recursos naturals. Indirectament, les relacions governamentals es veuran afavorides, fins el punt de col·laboració dels Govern de Corea del Sud i Espanya, els quals poden establir vincles per fomentar encara més, la circulació de la cultura i tradició als dos països, repercutint de manera positiva en la lliura circulació de coneixement, per poder aprendre dels avantatges i oportunitats de cada país, per impulsar-ho com a avantatge econòmic.

Aquest objectiu es lliga directament amb **ODS 8. Treball decent i creixement econòmic**, dins d'aquesta expansió industrial no s'ha d'oblidar que, tot i ser un concepte massificat d'empresa, ja que la internacionalització, engloba molts processos a gran escala, aquesta no deixa de ser un conjunt de persones especialitzades, i per tant les corporacions han de preservar unes condicions laborals dignes i sense discriminació, d'aquesta manera es podrà aconseguir més creixement econòmic, i Espanya en aquest cas pot mostrar polítiques orientades al desenvolupament amb condicions laborals dignes, servint d'exemple a Corea, la qual presenta encara una matèria laboral obsoleta, que mostra el treballador com una màquina, sense sentiments o opinió i amb una estructura molt jerarquitzada, i tot i així presenta un creixement econòmic, el qual podria presentar valors superiors en cas de millorar.

Per últim, hem de destacar, també l'objectiu **ODS 17. Aliances per a assolir els objectius**, doncs actualment el món pateix una transformació econòmica, social i laboral. És important, l'establiment i l'aplicació d'aliances, i sobretot en aquest treball, el qual fa referència a l'àmbit d'empresa i mercats globals. Aquests llaços internacionals ens permetran recuperar l'economia i en conseqüència regenerar l'ocupació de qualitat. Les aliances s'han de mostrar com una eina per aportar solucions compartides per accelerar el procés productiu amb el treball digne com a peça clau, i no com una competència. Evidentment, entre Corea i Espanya apareixeran diferències culturals, possiblement més destacades que si es comparen amb països europeus, però s'han de començar a apreciar aquestes desavinences, doncs es transformaran en oportunitats en el futur amb caràcter diferenciador respecte de les altres organitzacions.

3. ESTUDI EMPÍRIC

3.1. Anàlisi Econòmica de Corea del Sud i Espanya

3.1.1. Principals característiques de l'economia espanyola

Per analitzar les característiques de l'economia espanyola s'ha d'assenyalar la data de l'1 de gener de 1986, moment en que Espanya ingressa dins de la Comunitat Econòmica Europea, i on tant l'economia com la política es van vincular de manera estreta a la resta del socis comunitaris. I consolidada amb la incorporació a la Unió Econòmica i monetària, l'any 1999, la qual va esdevenir una de les economies més dinàmiques de la zona euro, amb taxes de creixement superiors als països de la Eurozona (Á. Hidalgo Vega, 2007).

A partir del moment en què, s'aconsegueix entrar en el mercat de la moneda única, es va aconseguir no tan sols el creixement sinó l'augment de la taxa d'ocupació i l'equilibri pressupostari. Al llarg dels deu anys següents, Espanya va experimentar un ritme de creixement del PIB superior a la zona euro, fins a l'any 2005, situant-se la zona Euro l'any 2004 en uns valors de 2,1 punts el segon trimestre, davant del 1,5 punts al final del l'exercici de 2004. Mentre que la mitjana de l'any 2004 d'Espanya era 3,20 punts i l'any 2005 de 3,50 punts, valors superiors a la Zona Euro tal i com es pot observar al Taula – 1.

Taula – 1. Evolució del PIB a Espanya i la zona Euro per trimestre (2003 – 2006)

	PIB		Consum final de les llars y les ISFLSH		Consum final de les AA.PP.		Formació bruta del capital fix		Demanda Nacional		Exportacions de béns i serveis		Imports de béns i serveis		PIB pm preus corrents	
	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro	Espanya	Zona de l'Euro
2003	3,00	0,80	2,80	1,20	4,80	1,80	5,90	1,10	3,80	1,50	3,70	1,10	6,20	3,10	783,00	7.461
2004	3,20	1,70	4,20	1,30	6,30	1,10	5,00	1,80	4,80	1,60	4,10	6,30	9,60	6,20	840,00	7.736
2005	3,50	1,40	4,20	1,40	4,80	1,30	7,00	2,70	5,00	1,70	1,50	4,50	7,00	5,50	905,00	7.994
2003 IV	3,00	1,00	3,30	1,00	4,80	1,80	5,10	1,30	3,80	1,00	2,30	1,50	5,30	3,10	201,00	1.892
2004 I	3,20	1,60	3,20	1,40	5,70	1,50	4,30	1,60	4,00	1,60	4,80	4,50	7,70	3,30	204,00	1.911
2004 II	3,20	2,10	4,60	1,20	6,30	1,20	4,30	1,90	4,90	2,10	3,80	8,10	9,90	6,50	208,00	1.930
2004 III	3,30	1,80	4,50	1,10	6,80	1,20	5,40	1,90	5,10	1,80	4,50	6,50	10,90	7,80	212,00	1.941
2004 IV	3,40	1,50	4,60	1,60	6,20	0,70	6,00	1,90	5,20	1,50	3,50	6,30	10,00	7,20	216,00	1.955
2005 I	3,40	1,20	4,40	1,20	5,50	1,00	6,80	1,60	5,20	1,20	-0,80	4,20	5,90	5,30	220,00	1.970
2005 II	3,50	1,20	4,40	1,40	4,30	1,30	7,40	2,40	5,10	1,20	1,80	3,50	7,70	5,40	224,00	1.986
2005 III	3,60	1,60	4,20	1,80	4,50	1,40	7,10	3,30	5,00	1,60	2,50	5,50	7,70	5,80	229,00	2.008
2005 IV	3,60	1,80	3,80	1,10	4,90	1,60	6,60	3,30	4,80	1,80	2,30	4,90	6,60	5,60	233,00	2.030
2006 I	3,60	2,20	3,80	1,80	4,30	2,40	6,30	4,00	4,70	2,20	9,30	9,30	12,40	9,70	237,00	2.048
2006 II	3,70	2,80	3,70	1,80	4,20	2,00	6,20	5,30	4,60	2,80	8,50	8,50	7,60	8,10	241,00	2.078
2006 III	3,80	2,70	3,60	1,80	4,20	2,10	6,30	4,70	4,60	2,70	7,50	7,50	6,00	7,80	247,00	2.100

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel Banc d'Espanya (Banco de España, 2003, 2004, 2005, 2006).

L'anàlisi del Banc d'Espanya ens indica que en l'any 2005, l'economia espanyola va créixer un 3,5% del PIB en la seva totalitat, superant les xifres del 2004, la qual es situava en 3,20 punts. Segons s'observa a la Taula – 1 es pot determinar que, l'increment del PIB és causat per la fortalesa de la demanda nacional, augmentant aquesta en una taxa superior del 5% en els tres primers trimestres de l'any 2005, i en el cas de les exportacions, aquestes suposaven un 1,5% del PIB, tot i que disminueix respecte del valor de 2004, on les exportacions es situaven en 4,10 punts. Conseqüentment, amb aquesta evolució del sector exterior va ser necessària l'augment del finançament del país, i un augment de la demanda nacional unida a la ampliació de

necessitats de finançament per part de les famílies i les empreses. En una posició de superàvit, és clar que, les Administracions Públiques també es van veure amb valors positius, acompanyat de la forta creació d'ocupació, presentant els valors d'una economia molt dinàmica.

Si més no, ara que han transcorregut uns anys des de l'adhesió d'Espanya a la unitat europea, i havent passat una forta crisi important, l'economia ha canviat. L'estructura de l'economia espanyola es presenta com la d'un país desenvolupat, amb un pes important del sector serveis que contribueix en una forta mesura al PIB, seguit per la Indústria, tal i com s'observa a la Taula – 2.

Taula – 2. Estructura del Producte Interior Brut a Preus Corrents (PIB) (2019 – 2021)

Estructura del Producte Interior Brut a Preus Corrents (PIB)			
Sector	2019	2020	2021
Agricultura i Pesca	2,86%	3,45%	2,96%
Indústria	15,95%	16,09%	17,00%
Construcció	6,27%	6,22%	5,76%
Serveis	74,92%	74,24%	74,28%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (INE. Instituto Nacional de Estadística, 2023).

Com es pot observar l'any 2021 aquests dos sectors (serveis i indústria) representen un total de més del 91% del PIB. De la mateixa manera que s'observa com el sector de l'agricultura es veu reduït, representant un 2,96% del PIB. I tot i que al llarg de l'exercici 2020, es reflexa els efectes de la COVID-19 en el sector serveis de manera lleugera, les xifres del 2021 presenten una variació positiva.

I es tornen a veure reflexes de què el creixement de l'economia espanyola, durant els últims anys és fruit d'un elevat creixement de la demanda nacional, actuant aquesta com una forta expansió de la producció (ICEX, 2022). I es pot determinar que el ritme de creixement de l'economia espanyola s'ha consolidat per la contribució d'aquesta demanda nacional.

En conjunt, amb un factor molt important, que es tracta del gran creixement del comerç internacional i les inversions exteriors en els últims anys, les quals transformen Espanya en un país internacionalitzat, tal i com es veu a les xifres de la Taula – 3.

Taula – 3. Distribució de les Principals Exportacions i Importacions de l'any 2022

Distribució de les Principals Exportacions i Importacions de l'any 2022		
	Exportacions	Importacions
Alimentació, begudes i tabac	17,3%	12,6%
Productes energètics	8,7%	19,7%
Matèries primeres	2,1%	2,8%
Semi – manufactures no químiques	8,8%	5,8%
Productes químics	18,1%	14,2%
Béns d'equip	19,9%	22,1%
Sector Automòbil	12,7%	9,6%
Béns de consum durador	1,8%	2,1%
Manufactures de consum	8,5%	10,5%
Altres mercaderies	2,0%	0,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pels (Informes Mensuales de Comercio Exterior, 2023).

El comerç de mercaderies l'any 2022, segons l'informe de la (OMC, 2023), situa a Espanya, en la 15a posició com a importador, i en la posició 19a com a exportador. Adquirint un valor de béns sobre la xifra mundial de 1,8% i 2,1%, i d'altres mercaderies situades en valors de 2% i 0,6% respectivament.

Si més no, les característiques de la Taula – 3 i els valors proporcionats indiquen que la distribució sectorial del comerç exterior està relativament diversificada, tot i que hi ha sectors com l'alimentació, els productes químics o els béns d'equip, els quals tenen major presència dins del PIB total de les exportacions, representant uns valors de 17,3%, 18,1% i 19,9%. A més a més, dins dels països de la Unió Europea, es troba dins dels primers, superat per Alemanya, Regne Unit, Itàlia, França i Holanda. Dels quals, França i Alemanya són els principals socis comercials.

Una de les característiques més rellevants de l'economia espanyola destaca per la gran capacitat positiva d'adaptació que tenen les empreses davant de la presentació d'un nou escenari econòmic mundial que reflexa una diversificació dels mercats de manera progressiva, a les quals es dirigeixen els productes i serveis espanyols. De fet, la participació de les exportacions a la UE sobre el total ha passat del 70,1% l'any 2017, mentre que l'any 2022 van ser del 62,8%, un punt més que l'any 2021, situat en 61,8%, segons les dades proporcionades per l'Informe del COMEX (*Informes Mensuales de Comercio Exterior*, 2023). I de la banda, de les importacions, aquestes van créixer significativament com a resultat de l'augment dels productes energètics i les matèries primeres, com a causa de la guerra d'Ucraïna, de la mateixa manera que aquest fet suposa en part la principal causa del dèficit.

En termes d'inversió, no s'ha d'oblidar que Espanya es posiciona com un dels principals receptors a nivell mundial (Ministerio de Industria, 2023). Espanya es situa durant a l'any 2022 en la 6a posició en rebre projectes *greenfield* d'inversió estrangera a nivell global, superant a potències com la Xina, el Japó o França, de fet es tracta d'una xifra històrica superant els 34.178 milions de dòlars d'inversió estrangera. Aquesta implicació comporta el registre de resultats prometedors d'inversió estrangera més avançada i productiva. A partir de la Taula – 4 es reflexa quins són els principals inversors d'Espanya.

Taula – 4. Principals països d'Inversió estrangera no ETVE a Espanya (2021 – 2022)

	2022		2021		Variació 2021 – 2022
	Inversió Bruta	% Total	Inversió Bruta	% Total	
Estats Units	9.453	27,7	4.228	14,1	123,6
Regne Unit	6.097	17,8	3.319	11,1	83,7
Alemanya	4.790	14	1.515	5,1	216,1
França	3.410	10	8.098	27	-57,9
Austràlia	1.353	4	2.484	8,3	-45,5
Països Baixos	1.012	3	695	2,3	45,5
Itàlia	991	2,9	795	2,7	24,6
Canadà	746	2,2	147	0,5	406,1
Àustria	688	2	69	0,2	901
Hong Kong	632	1,8	20	0,1	2.996,30

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (*Registro de Inversiones Exteriores*, 2023).

Aquest registre determina que el principal inversor és Estats Units, seguit de Regne Unit i Alemanya, amb uns valors de 27,7%, 17,8% i 14%. Per sectors, el 55,1% es dirigeix al sector serveis, el 42,2% del sector de la indústria, i un 2,5% el sector de la construcció, segons les dades proporcionades per la plataforma estadística d'Inversió Estrangera (DataInvext, 2023). I desglossades per Comunitats Autònomes, Madrid, el País Basc, Catalunya, la Comunitat

Valenciana i Andalusia són les regions que presenten una major inversió estrangera durant l'any 2022, tal i com es representa a la Taula – 5.

Taula – 5. Classificació de la Inversió Bruta Externa per CC.AA. no ETVE (2021 – 2022)

	2022		2021		Variació 2021 – 2022
	Inversió Bruta	% Total	Inversió Bruta	% Total	
Comunitat de Madrid	17.226	50,4	21.961	73,2	-21,6
País Basc	5.512	16,1	1.540	5,1	258,2
Catalunya	3.883	11,4	3.091	10,3	25,6
Comunitat Valenciana	2.036	6	867	2,9	134,8
Andalusia	1.265	3,7	971	3,2	30,3
Navarra	790	2,3	118	0,4	569,4
Castella La – Manxa	567	1,7	187	0,6	202,5
Regió de Múrcia	546	1,6	97	0,3	464,9
Aragó	484	1,4	201	0,7	140,7
Castella i Lleó	471	1,4	136	0,5	245,6
Illes Balears	455	1,3	248	0,8	83,9
Principat d'Astúries	298	0,9	45	0,2	555,8
Illes Canàries	269	0,8	87	0,3	207,9
La Rioja	178	0,5	70	0,2	153,6
Galícia	172	0,5	223	0,7	-22,9
Cantàbria	10	0	25	0,1	-60,3
Extremadura	9	0	16	0,1	-41,1
Territori Nacional	2	0	115	0,4	-98,4
Ceuta i Melilla	0	0	1	0	-39,3
TOTAL	34.178	100	29.999	100	13,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (*Registro de Inversiones Exteriores*, 2023).

No es pot ignorar, aquestes característiques sense indicar que existeix un marc regulador, que permet una activitat dins d'un marc normatiu proteccionista sobre les inversions exteriors i el control de canvis, que fa d'Espanya un atractiu per els inversors (Control de inversiones, 2017). Aquest marc destaca per la liberalització com a característica principal en matèria de control de canvis i d'inversions externes. L'inversor estranger pot invertir lliurement a Espanya sense la necessitat d'una autorització o comunicació prèvia. Un cop realitzada la inversió, aquest disposarà d'un termini màxim per a notificar-la a la Direcció General de Comerç Internacional i Inversions de la Secretaria d'Estat de Comerç. I en el cas del control de canvis aquests es troben en la seva totalitat alliberats, en totes les àrees d'acció. Així ho determina el Reial Decret 664/1999 (BOE no 106, 1999) el qual va alliberar la totalitat d'aquest tipus d'operacions, adaptant la normativa interna espanyola a les normes sobre llibertat de moviment.

3.1.2. Evolució actual de l'economia coreana i perspectives de futur

L'economia coreana tal i com s'ha analitzat al llarg d'aquesta investigació, ha experimentat una notable recuperació després de la crisi de 1997, i com va aconseguir recuperar un creixement elevat, mantenint les taxes d'inflació, d'ocupació i els tipus d'interès a nivells reduïts (Á. Hidalgo Vega, 2007). Aquest tipus de mesures les va introduir a través d'un conjunt de reformes entre 1997 i 1998, amb l'objectiu principal de fomentar l'assignació de recursos a través dels mecanismes de mercats, modificant el marc legal i institucional, així com l'obertura de l'economia coreana a la inversió estrangera, generant resultat positius entre les polítiques macroeconòmiques, així com la millora de la política monetària.

Segons les dades proporcionades pel Banc Mundial, Corea del Sud està situada en la posició 12 entre les majors potències econòmiques del món, i la posició 4 a Àsia, amb dades del 2023. Destacant, la capacitat com a país de passar de ser un dels països més pobres del món a un país desenvolupat amb alts ingressos, en el termini d'una generació. I malgrat la crisi mundial de 2007, el país va saber mantenir una economia estable i de fet s'ha pogut identificar en el Gràfic – 3 (veure apartat 1.6.1 Evolució econòmica comparada), com fins i tot presenta un creixement econòmic respecte de la resta del món.

Si més no el 2020, segons les polítiques aplicades pel Fons Monetari Internacional per al COVID-19, van fer entrar a l'economia coreana en un període de creixement reduït, degut a l'alentiment de l'economia de la Xina, amb incerteses sobre la guerra comercial entre Beijing i Estats Units (Bernal-Meza, 2021), amb l'estancament de la inversió i la impossibilitat de l'augment en el sector dels xips, a més dels efectes globals de la pandèmia i el tancament del país. De fet es determinen a la Taula – 6 els indicadors de creixement segons les dades proporcionades pel Fons Monetari Internacional amb dades exactes i esperades.

Taula – 6. Indicadors de Creixement de Corea del Sud (2020 – 2025)

Indicadors de Creixement	2020	2021	2022	2023 (E)	2024 (E)	2025 (E)
PIB (milers de milions de USD)	1.644,68	1.810,97	1.665,25	1.721,91	1.792,73	1.870,63
PIB (creixement anual en %, a preus constants)	- 0,7	4,1	2,6	1,5	2,4	2,3
PIB per càpita (USD)	31.728	34.998	32.250	33.393	34.807	36.354,75
Saldo de Hisenda Pública (en % del PIB)	- 1,5	0,1	- 0,9	0,2	- 0,1	- 0,1
Endeutament de l'Estat (en % del PIB)	48,7	51,3	54,3	55,3	55,9	56,6
Taxa d'Inflació (%)	0,5	2,5	5,1	3,5	2,3	2
Taxa d'atur (% de la població activa)	3,9	3,7	2,9	3,7	3,7	3,7
Balança de transaccions corrents (milers de milions de USD)	75,9	85,23	29,83	37,11	50,41	57,69
Balança de transaccions corrents (en % del PIB)	4,6	4,7	1,8	2,2	2,8	3,1

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (International Monetary Fund, 2023)

Segons les dades proporcionades pel Fons Monetari Internacional, i segons les previsions, s'espera que al final de l'any 2023 el creixement del PIB arribi al 2%, si més no, les dades que proporciona del primer trimestre d'aquest mateix any, ja presenten un creixement de l'1,5%, es pot determinar la possibilitat d'assolir el 2% i fins i tot de superar-ho. Indica també uns valors esperats per al 2024 de 2,4%, tot i que preveu un descens lleu d'aquest valor al 2025, situat en 2,3%. Si més no la previsió que proporciona FMI indica valors fins l'exercici 2028.

Respecte a l'indicador envers a la Hisenda Pública, es pot determinar que tot i activar els paquets d'estímul de l'economia, les finances públiques s'han deteriorat, aquest reflex es veu durant l'any 2020, sembla que es recuperen l'any 2021, però l'any 2022, tornen a presentar valors negatius, i de fet els valors previstos no són pròspers. De fet el FMI preveu que el dèficit fiscal es mantingui en positiu, al 0,3% l'any 2023, i 0,4% l'any 2024. Ans al contrari d'aquestes dades, el deute públic, augmenta considerablement, i l'any 2021 suposa un 51,3%, lo que indica més de la meitat del PIB és deute públic, si més no, la previsió no indica que aquesta variable disminueixi, i l'any 2025 podria a tenir valors propers al 60%.

La taxa d'inflació va marcar l'any 2022 un valor de 5,1%, més del doble que l'any anterior, fet comprensible, ja que de manera global s'estaven patint les conseqüències de la guerra d'Ucraïna,

i els preus s'elevaven fins i tot diàriament, sobretot els relacionats amb l'energia, que afectava al preu final del producte, i Corea es tracta d'un país que exporta molts productes, fet que el fa situar a nivell mundial en la posició 9 de la llista. Actualment, es compleix la previsió de situar els preus en un nivell del 3,5%, xifra que es continuaria reduint l'any 2024 fins a arribar a nivells inferiors de l'any 2021, i de fet el valor del 2% es mantindrà des de l'any 2025 fins a l'any 2028, sense obtenir valors baixos, com l'any 2020.

Si més no, des de l'any 2020 el Govern s'ha esforçat per impulsar l'economia a través de la despesa fiscal expansiva, aquesta dada es pot veure reflectida a la taxa d'atur, que va disminuir notablement l'any 2022, tot i que el valor esperat per l'any 2023 és del 3,7%, encara que sembla augmentar, queda esperar a finals de l'any. Es van completar, també mesures estructurals per a la innovació industrial, amb la reestructuració de la fabricació i els serveis, així com la promoció de les tres noves indústries bàsiques de dades: sistema de xips, bio-salut i el sector automobilístic futur (ICEX, 2023b). Algunes de les mesures que es continuen aplicant avui dia, és el treball que realitza el Govern, per estimular l'emprenedoria, i d'aquesta manera aconseguir millora en les dades de l'ocupació i la seguretat social, millorant els indicadors de distribució. Però encara el sector privat no s'ha recuperat de la pandèmia, així com tampoc ho ha fet el potencial creixement del país.

A la Taula – 7 es tractaran els valors que recull el comerç exterior, del qual només es troba disponible les dades fins l'any 2021, de manera provisional s'indica segons el Fons Monetari Internacional que l'any 2022 les exportacions van augmentar un 6,1%, mentre que les importacions ho feien en un 18,9%, i el qual va generar un dèficit fruit de la crisi financera global, i l'augment de la inflació del petroli i la energia van afectar a molts països dependent del comerç.

Taula – 7. Indicadors de Comerç Exterior (2017 – 2021)

Indicadors de Comerç Exterior	2017	2018	2019	2020	2021
Comercio Exterior (en % del PIB)	77,1	79	75,8	69	80,5
Balança comercial (milions de USD)	113.593	110.087	79.812	80.605	76.207
Balança comercial (incloent serveis) (milions de USD)	76.859	80.717	52.967	65.935	73.099
Importació de béns i serveis (creixement anual en %)	8,9	1,7	-1,9	-3,1	10,1
Exportació de béns i serveis (creixement anual en %)	2,5	4	0,2	-1,7	10,8
Importació de béns i serveis (en % del PIB)	36,2	37,3	36,5	32,7	38,5
Exportació de béns i serveis (en % del PIB)	40,9	41,7	39,3	36,4	42

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pe la (OMC, 2023).

Els valors de la taula, indiquen en termes generals que l'any 2017 es presentava una xifra del 77,1% del comerç exterior respecte del seu PIB, però l'última data que es presenta, l'any 2021, es mostra que el comerç exterior representa més del 80% del seu producte interior. I aquest fet, es tracta d'una de les claus més important per justificar el seu èxit econòmic.

Exceptuant l'any 2019, on el país rebia notícies d'una pandèmia, i l'any de la mateixa 2020, el creixement és exponencial, tant en la importació com a les importacions, doncs es va passar de valor de 1,7% i 4% respectivament de l'any 2018, valors negatius entre 2019 i 2020, i es presenten valors en totes dues variables superiors al 10% durant l'any 2021.

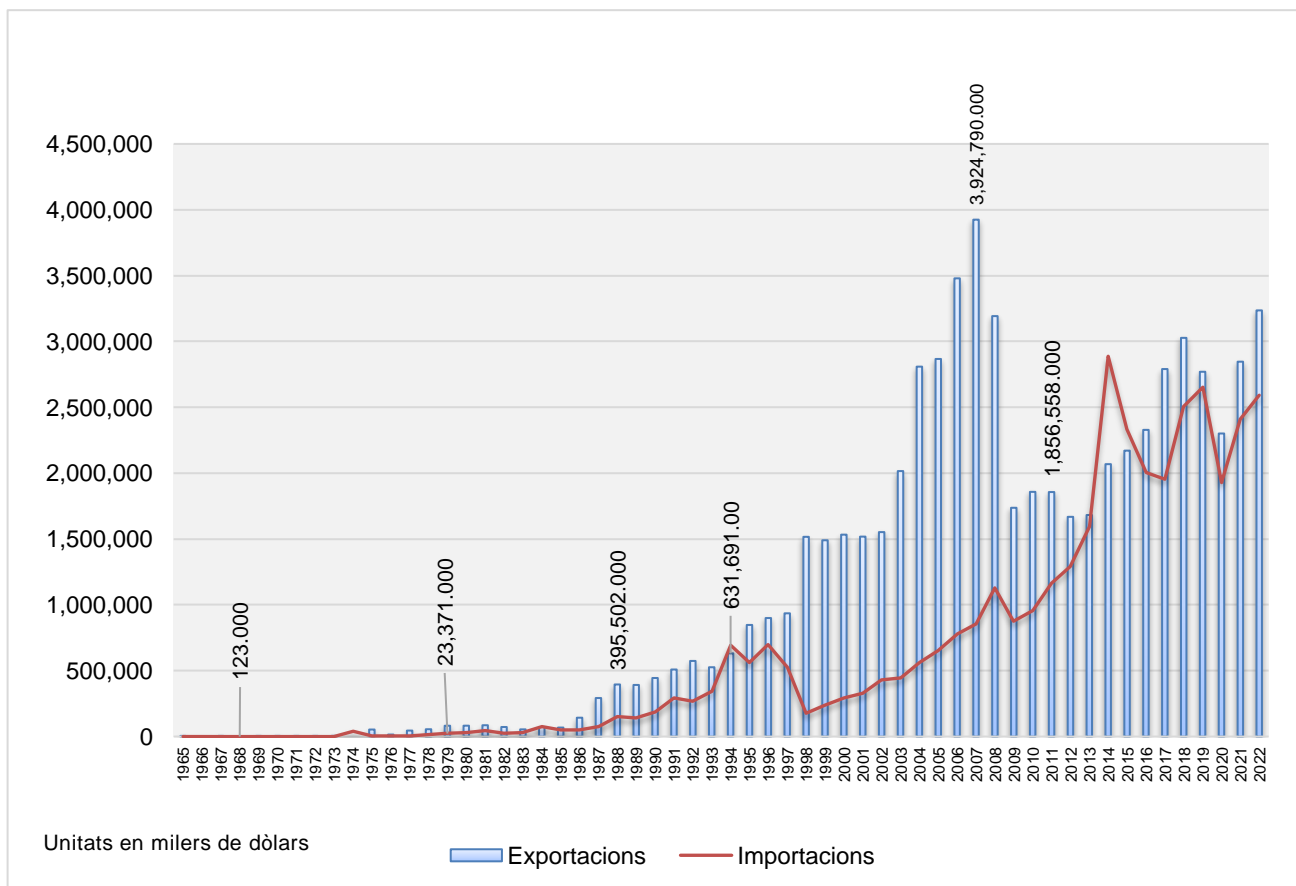
Es pot concloure que segons les dades proporcionades, la taula indica la integració de Corea del Sud a nivell de comerç i finances internacionals. En canvi, aquesta integració provoca més vulnerabilitat al canvis externs, sobretot amb la Xina, el qual consisteix en el seu soci comercial principal. La reducció en els valors del comerç exterior o de les exportacions o importacions, també pot ser símptoma d'un refredament de la demanda a nivell global, doncs tenint en compte els valors a l'alça dels preus, aquest fan augmentar les taxes d'interès, variable que afecta al consum, i aquest cicle es repeteix tant a nivell nacional com internacional.

En els indicadors del comerç extern, així com a la resta de dades analitzades, s'observa com Corea del Sud, s'ha recuperat positivament de la pandèmia, així com d'altres crisis, això ajuda a determinar que les bases econòmiques de les que disposa són sòlides, i disposa d'unes polítiques de reacció adequades, malgrat l'alerta mundial sobre una estagflació com a conseqüència de la Guerra d'Ucraïna i les pressions sobre els socis comercials.

3.1.3. Situació del comerç i la inversió de Corea a Espanya

Al llarg d'aquesta investigació s'ha identificat a Corea del Sud com un país que, arrel de diversos episodis històrics, aquests han suposat una conseqüència negativa o una evolució per al país, a través del Gràfic – 4, s'analitzarà l'evolució històrica comercial de Corea amb Espanya.

Gràfic – 4. Evolució Comercial de Corea amb Espanya (1965 – 2022)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades per la (Korea International Trade Association, 2023).

En el Gràfic – 4 es pot observar com durant els fins a gairebé l'any 1973, Corea no enviava cap exportació a Espanya i les importacions eren molt reduïdes obtenint exactament l'any 1968, un volum de 123.000 dòlars. No es fins a l'any 1973, on les importacions i les exportacions comencen a créixer, coincidint amb la creació, el mateix any, de l'ambaixada espanyola a Corea. Les xifres d'ambdues variables incrementen molt lleugerament, tanmateix, l'any 1979, les dues variables amb valors corresponents a les importacions de \$23.371.000 i les exportacions amb un valor de \$82.251.000, marca la xifra d'un comerç el qual va assolir i superar els 100 milions de dòlars, i marca des d'aquest any un augment notable anualment, destacant amb valors superiors les exportacions, ans al contrari del que havia passat.

El comerç comença a adquirir un nivell important dins de la dècada dels 80, fet on es situa l'obertura de Corea a nivell internacional, es pot observa també, com les exportacions a partir de l'any 1985 escalen exponencialment, probablement degut a que la ciutat es preparava per l'acollida dels Jocs Olímpics a Seül, l'any 1988. Precisament, aquest mateix any el comerç bilateral, va obtenir un import superior als 500 milions de dòlars, doncs les exportacions presentaven el doble del valor de les importacions, 395.502.000 i 149.702.000 corresponents, al cap de 20 anys del començament de les relacions bilaterals. A partir d'aquest any, les xifres augmenten lleugerament, doncs casualment coincidia que el següent país a celebrar els Jocs era Espanya i va ser en aquest any, el 1994, on la suma de les importacions i exportacions arriben a un valor superior de 1.300 milions de dòlars, amb xifres semblant tot i que lleugerament superiors en les importacions, totes dues superiors a 600 milions de dòlars.

En aquest punt tal i com es veu en el Gràfic – 4, tan la variable d'importacions com exportacions, es disparen i les exportacions es comencen a distanciar de les importacions fins que l'any 2007 aconseguix gairebé arribar només en exportacions els 4.000 milions i 856 milions en importacions. L'any 2008, el mercat pateix un canvi amb la crisi financera, provocant que les exportacions descendeixin notablement, ans al contrari de les importacions, les quals augmentaven de manera constant, tal i com les xifres de les importacions es van aproximar a les exportacions, de fet l'any 2013, el pitjor des del començament de la crisi, ubica les exportacions en 1.682 milions i les importacions en 1.597 milions, doncs un fet que caracteritza l'economia coreana és la forta dependència de països estrangers donat per la falta de recursos, aproximant-se als mercats més estables, que proporcionin un creixement continu (Morgade, 2018). Tot i que és cert que aquestes dades es van mantenir per sobre les 1.000 milions, en part, pel Tractat de Lliure Comerç, signat entre la UE i Corea, l'any 2011, on les condicions comercials van millorar significativament i les inversions en ambdós països van augmentar.

A partir de la decadència de la crisi, les xifres tornen a augmentar de manera important, i de fet s'igualen gairebé els valors de les dues variables, tot i que torna a aparèixer unes xifres baixes com les de la pandèmia aquestes no resulten tan dràstiques. De fet l'any anterior, el 2022, es presenten unes xifres que superen el volum total aproximant-se els 6.000 milions de volum, corresponents a 3.235 milions de les exportacions, i 2.590 milions de les importacions.

En conclusió, es pot determinar que les relacions comercials entre Corea del Sud i Espanya han tingut una evolució notablement elevada, sobretot després de la creació de la ambaixada espanyola a Corea, el 1973. Tant les importacions com les exportacions han evolucionat cap a un ritme creixent i constant. Destacant, l'augment de les exportacions coreanes a partir de l'any 1985, possiblement coincidint amb la preparació dels Jocs Olímpics de Seül, l'any 1988. I tot i que, l'any 2007 la crisi financera va sacsejar ambdós països, les importacions van continuar augmentant mentre que les exportacions van sofrir un descens temporal. Aquestes xifres van tornar a augmentar, després de la crisi, dibuixant un cert equilibri estable entre les importacions i les exportacions. Valors que en termes generals, han produït un creixement significatiu del comerç bilateral, amb determinades fluctuacions a causa de factors econòmics, esdeveniments com els Jocs Olímpics, i també, els efectes de la pandèmia.

D'altra banda per analitzar les inversions a Corea, s'analitza la següent taula, la Taula – 8.

Taula – 8. Estoc Inversió Estrangera Directa per països i de la Unió Europea (Última dada 2021)

Estoc Inversió Estrangera Directa Ordre Mundial	
País	Valor
Japó	24,8%
EE.UU.	15,1%
Singapur	8,0%
Països Baixos	7,6%
Regne Unit	7,4%
Alemanya	4,5%
Malta	3,9%
Xina	3,7%

Estoc Inversió Estrangera Directa Unió Europea	
País UE	Valor
Països Baixos	29,3%
Regne Unit	15,0%
Alemanya	11,9%
França	8,0%
Luxemburg	4,8%
Irlanda	4,7%
Bèlgica	3,6%
Suïssa	2,5%
Espanya	2,5%
Suècia	2,3%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pe la (OCDE, 2023).

Tenint present els anteriors valors, primerament s'ha d'afegir que existeixen altres països inversors de Corea del Sud que són paradisos fiscals, tal i com surt representat Malta, i per tant les dades poden ser una variables segons la font o fins i tot que ometen aquests països. Els principals inversors de Corea, són Japó, EE.UU. i Singapur, i de fet segons s'observen les estadístiques de la OCED, es pot comprovar que aquests no has variat gaire, i com a tret curiós dins de la Taula – 8 s'indica que ans al contrari del que es pot pensar, la Xina presenta una posició baixa amb un valor de 3,7% respectivament d'estoc.

A més, a la classificació mundial es pot destacar una altra característica singular, i és la quantitat elevada de països que pertanyen a la UE, integrats dins de la classificació mundial d'inversors a Corea, es determina que la UE en el seu conjunt suposa la major font d'estoc d'inversions estrangeres. Aquesta dada podria ser una conseqüència, donada en part, per l'establiment del Tracta de Lliure Comerç.

Tot i que no s'ha d'oblidar que aquestes dades es van reduir donat que, les inversions al llarg de 2021 arreu del món es van reduir, segons indica l'Informe sobre les Inversions en el Món de la (UNCTAD, 2022), on indica que els fluxos es van reduir com a conseqüència de la pandèmia, de la mateixa manera que també es van reduir les fusions i les adquisicions. Si més no, tot i haver un descens general les entrades d'alguns sectors relacions amb la tecnologia i la Big Data es van mantenir amb valors estables.

En referència a la classificació de països europeus, destaca la forta presència dels Països Baixos els quals acumulen una quota del 29,3% de la inversió europea. I tot sumant els tres primers països, amb un 29,3%, 15% i 11,9%, suposa un total de 56,2% és a dir la proporció d'aquest tres països supera la meitat del volum total. I en el cas d'Espanya que es troba en 9a posició, on. La inversió representa un 2,5%, el qual es un volum relativament baix, respecte de la resta de països i tenint present la mida de l'economia del país i el volum de comerç internacional bilateral amb Corea, el qual s'ha pogut analitzar en el Gràfic – 4, d'aquest mateix apartat. La raó que justificaria perquè la inversió espanyola es tan reduïda a Corea, s'identifica amb el fet de què Espanya inverteix més en els països veïns o Amèrica Llatina, per una qüestió de relació històrica i lingüística propera (Corona, 2023; Noya, 2004). I segons indica Darío José Sáez, conseller econòmic i comercial de l'ambaixada d'Espanya a Seül, en una entrevista *“la inversió de les empreses espanyoles en el país no és elevada, i l'existent s dirigeix a sectors com l'immobiliari, l'automoció o la distribució comercial, tot i que també es dirigeix cap altres sectors desconeguts”* (Javier Arce, 2021).

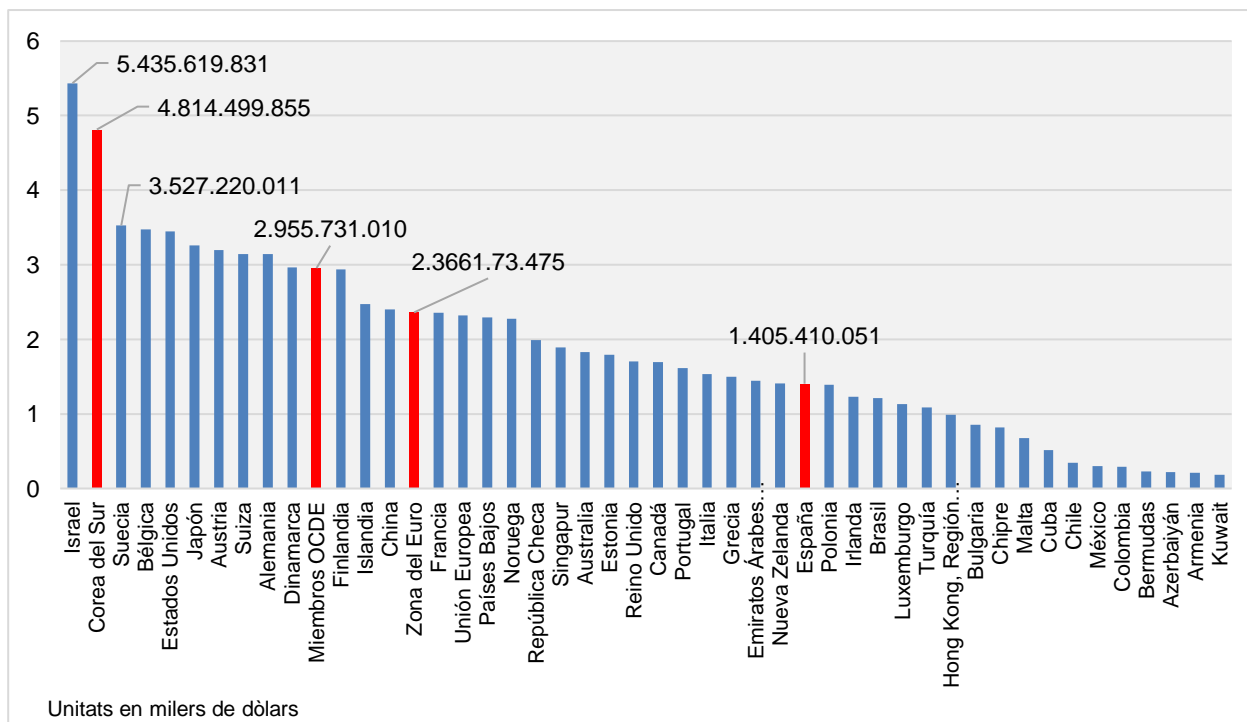
Ara bé, es determina segons les anteriors dades, que l'atractiu principal per a la inversió a Corea del Sud es donat pel resultat del ràpid desenvolupament econòmic del país i la seva especialització en noves tecnologies de la informació i la comunicació, així com de la ràpida recuperació de situacions de crisi econòmica. Si més no, amb un entorn empresarial altament desenvolupat i amb presència i competència mundial. Encara que la legislació envers les inversions estrangeres, requereix de més transparència i menys ambigüitat segons la mateixa Llei de Promoció de la Inversió Estrangera a la República de Corea, la qual no ha rebut cap modificació des del 2002 (Ministry of Legislation, 2002).

3.1.4. Comparació del patró de creixement de Corea del Sud

En el Gràfic – 3 (veure apartat 1.6.1 Evolució econòmica comparada), s'ha comprovat com Espanya i Corea han experimentat una evolució similar y positiva, la qual s'ha igualat en els últims anys, amb la OCDE, sobretot a partir de finals dels anys 90. I d'aquesta manera formar part de les economies més industrialitzades del món, partint d'una base similar (veure apartat 1.1 context històric). En ambdós casos, amb l'obertura de l'economia, un procés de flexibilització del mercat de treball i la confiança en el mercat com a instrument generador de riquesa, el qual ha permès aconseguir increments en el seu PIB.

Observant l'evolució en el Gràfic – 3 (veure apartat 1.6.1 Evolució econòmica comparada), tot i que l'economia coreana i espanyola, han patit diverses crisis, les quals han afectat de manera diferent a cada país, aquestes han aconseguit establir valors per sobre dels de la OCDE. Les previsions per a aquests dos països no canvien, i tant l'economia espanyola com la coreana continuaran mostrant un creixement per sobre la OCDE, sense oblidar la correcció de diferents elements per a continuar gaudint d'aquest creixement superior a la mitjana de la CODE i estable (Á. Hidalgo Vega, 2021). Per aconseguir aquest creixement s'haurien aplicar determinades reformes estructurals, flexibilitzar el mercat laboral i aconseguir més competitivitat i mantenir-la, lligada a una evolució en l'economia del coneixement i la innovació. Es determinarà en el següent Gràfic – 5, la despesa en innovació i desenvolupament corresponent a cada país, segons les dades que proporciona la OCDE.

Gràfic – 5. Despesa en I + D en funció del percentatge del PIB (Última dada disponible 2021)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades per la (OECD, 2021).

En el Gràfic – 5, es pot veure una selecció mundial de països ordenats de més a menor despesa d'inversió, i l'eix d'ordenades, mostra la quantitat en milers de dòlars. Aquesta selecció extreu les dades dels països de l'any 2021, la última dada disponible que proporciona la OCDE, tot i que es tracta d'una any mica complex, doncs s'havia produït una pandèmia i un confinament, on encara, durant l'any 2021 es mantenien restriccions, i on moltes empreses o petits negocis van clausurar o reduir la seva activitat, tot i així al cap davant d'aquesta gràfica tenim a Israel amb una inversió propera als 5.500 milions de dòlars, continuada de Corea del Sud, propera al 5.000 milions i darrera, Suècia que s'aproxima als 4.000 milions.

Es pot determinar, doncs que Corea està posicionada per sobre de la mitjana de la OCDE i la Zona Euro amb diferència. Posició que contrasta amb la d'Espanya, que arriba als 1.400 milions, allunyada dramàticament de la posició de Corea del Sud, i situada molt per sota de la mitjana de la Zona Euro i de la OCDE, de fet per sota de països amb economies similars i situats també a la costa Mediterrània, els quals algun d'ells són més petits, com Grècia, Portugal o Itàlia. Mentre Corea es troba en una situació de "privilegi" com a mostra per enfrontar un futur de creixement estable, i d'altra banda, Espanya que ha de realitzar un esforç magne en I + D per aconseguir resultats com els de Corea.

Encara que les relacions comercials entre Espanya i Corea del Sud poden ser pròsperes, gràcies a la similitud o l'evolució històrica amb un patró semblant, la veritat és que els termes macroeconòmics són els que indiquen, que tot i que de manera diplomàtica es vulguin establir relacions, la veritat és que a la pràctica, els països han de tenir la mateixa implicació en termes macroeconòmics, sinó de cap manera cassaran a l'hora de realitzar col·laboracions.

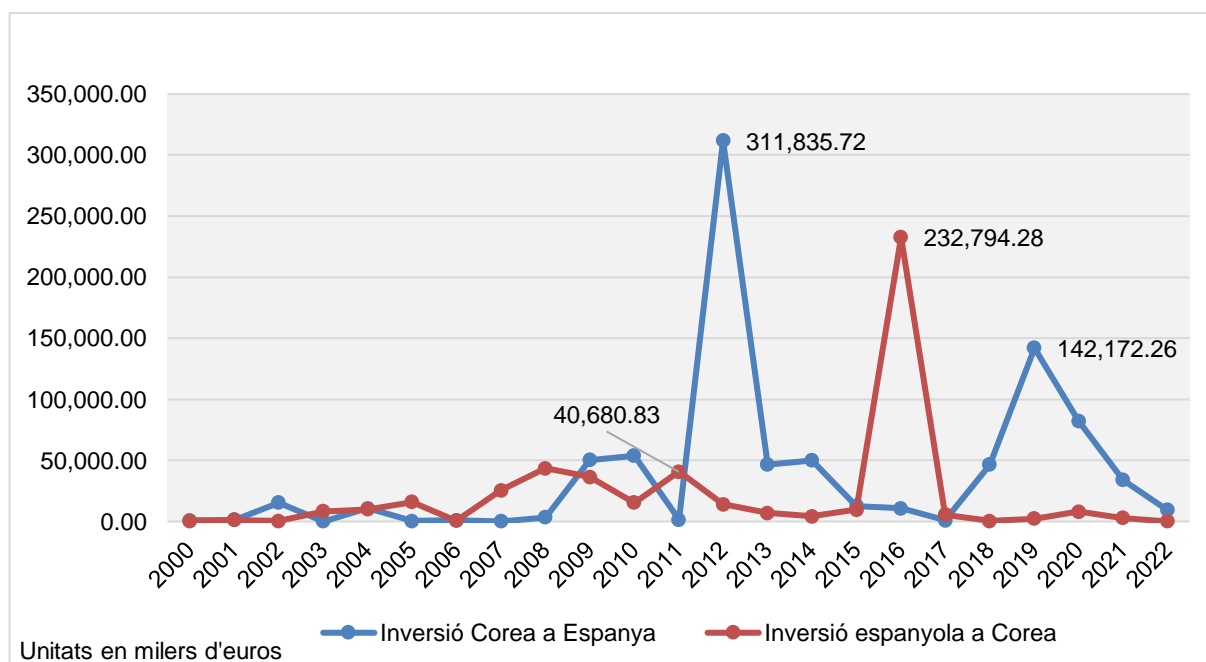
Indubtablement i responent a una altra pregunta d'aquest projecte, tot i que les relacions i els diàlegs diplomàtics i polítics funcionen i s'estenen en el temps (veure a l'apartat 1.5. Evolució de les relacions bilaterals), és evident que la posició per afrontar el futur no és la mateixa. Malgrat que a curt termini el nostre patró d'evolució pot ser similar, la realitat mostra que a llarg termini

l'economia coreana està millor posicionada, en I + D, i per tant en el mercat i comerç exterior. Tanmateix, i ans al contrari de Corea, Espanya disposa d'un marc legal i institucions financeres, les quals tenen millor apertura econòmica.

3.2. La inversió directa entre Espanya i Corea del Sud

Per tal d'analitzar els dos següents apartats el Gràfic – 6, determinarà, amb la resta de dades ja analitzades, com són els fluxos entre tots dos països que engloba des de 2000 fins 2022.

Gràfic – 6. Evolució de la inversió bruta entre ambdós països (2000 – 2022)

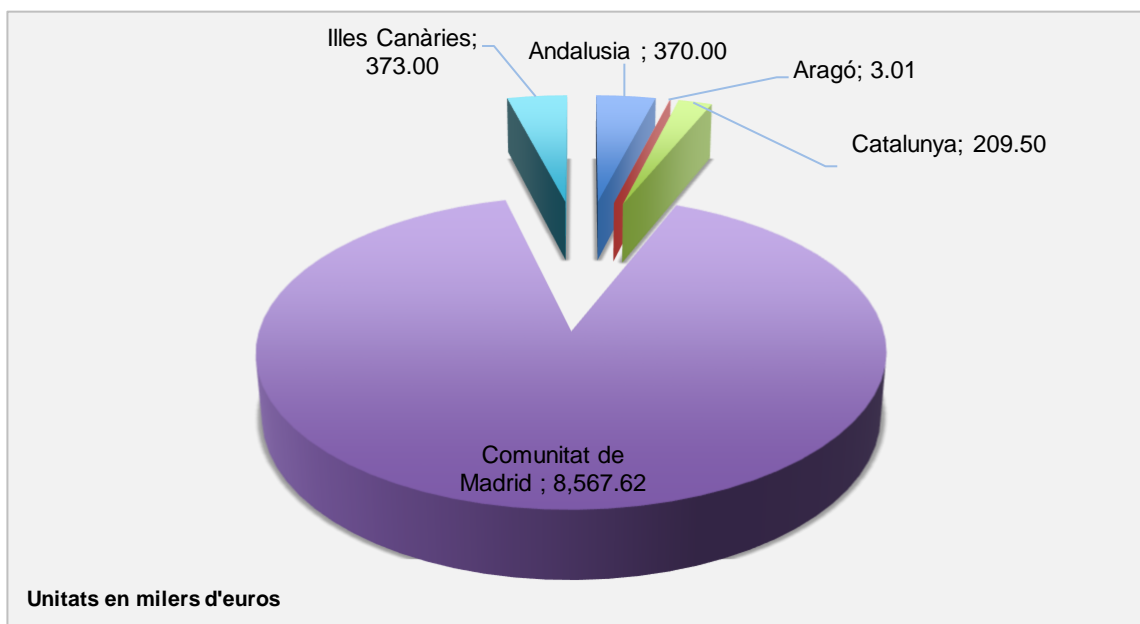

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (*Registro de Inversiones Exteriores*, 2023).

3.2.1. Fluxos d'inversió d'Espanya a Corea

Mitjançant les dades representades en el Gràfic – 6 s'observa un patró el qual es repeteix, un patró similar que recorda el del Gràfic – 4 (veure apartat 3.1.3 Situació del comerç i la inversió de Corea a Espanya), doncs durant anys, la inversió per part d'Espanya a Corea és molt singular, no presenta dades gaire rellevants, i cap a l'any 2003, sembla que la inversió espanyola s'enlaira l'any 2006 i previ a la crisi, en canvi, torna a caure. De fet, es veu representat un patró erràtic l'any 2016, el qual representa un volum acumulat de gairebé 233 milions d'euros, tot i que venia d'un punt màxim el 2011 situat en 40.680 milions d'euros, i tornar a caure l'any 2017 amb valors mínims. En el següent Gràfic – 7 es determinarà aquest volum d'inversió per comunitat d'origen durant l'any 2022, doncs aquest any registra un dels imports més baixos de la selecció, el qual és de 74 milions d'euros, fet que es podria justificar, ja que durant l'any 2022 Corea del Sud encara tenia tancada les fronteres i no les va obrir fins a final de de juny del 2022, això sí, exigint carnet de vacunació (Oficina de la Embajada de la República de Corea, 2022).

Gràfic – 7. Flux d'inversió bruta d'Espanya per Comunitats Autònomes (2022)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (*Registro de Inversiones Exteriores, 2023*)

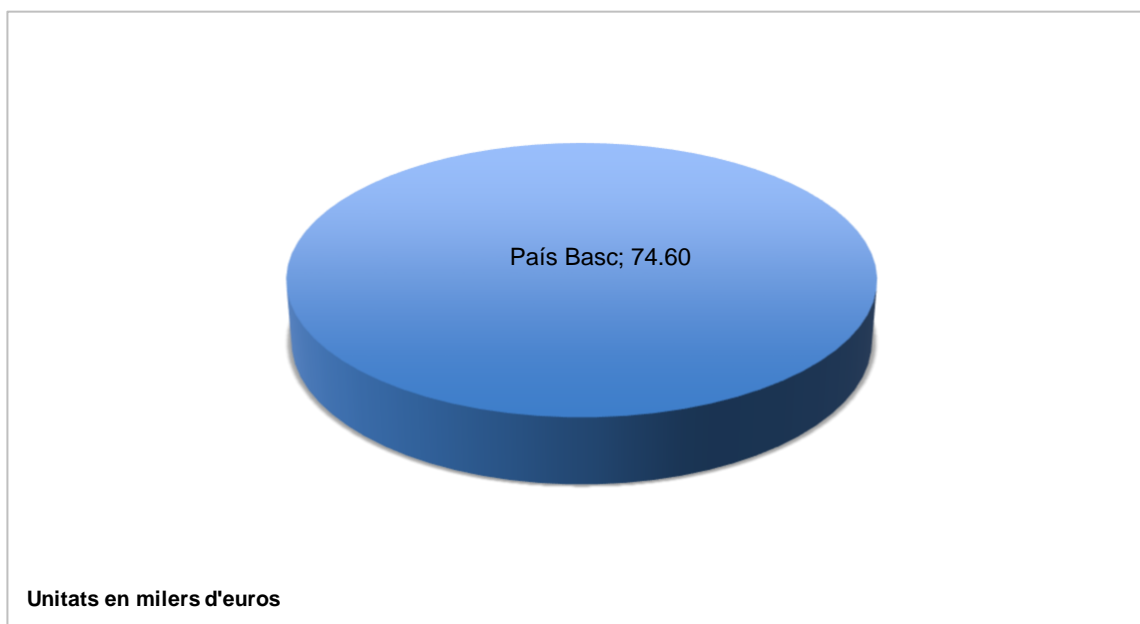
A partir d'aquest anàlisi segons els sectors es veu clarament com el volum de la inversió espanyola, al llarg de l'any 2022 correspon en la seva majoria a la Comunitat de Madrid amb un volum de 8.567 milions d'euros, seguida de les Illes Canàries i Andalusia, les quals tenen un volum proper al 370 milions. De fet, encara que pot ser estrany les Illes Canàries va ser una de les primeres comunitats en acollir emigració coreana (Y.-K. Kim, 2020). Ara bé, si s'analitza aquestes dades des del punt longitudinal, s'extreu una conclusió clara, per la qual les inversions referents a les comunitats de Madrid i Catalunya presenten una determinada continuïtat en la línia temporal, mentre que la resta de comunitats presenten inversions puntuals durant l'exercici.

3.2.2. Fluxos d'inversió de Corea a Espanya

En el cas de la inversió de Corea a Espanya segons el Gràfic 6 (veure punt 3.2. La inversió directa entre Espanya i Corea del Sud), aquesta variable també presenta un patró erràtic en dos dels seus punts, primer l'any 2012 amb un volum acumulat de 311.835,72 milions d'euros, venint d'un màxim l'any anterior de 1.380 milions d'euros, per tornar a caure l'any 2013, aquest fet del l'any 2012 pot estar marcat, per la signatura del Tractat de Lliure Comerç amb la Unió Europea, l'any 2011. I, segon, l'any 2019 amb un volum acumulat de 142.172,26 milions d'euros, si més no aquesta xifra no era tan elevada com la de l'any 2012.

Ara bé, si s'analitza en el Gràfic – 8 la inversió total de Corea del Sud a les Comunitats Autònomes durant l'any 2022, es troba el següent resultat.

Gràfic – 8: Flux d'inversió bruta de Corea per Comunitats Autònomes (2022)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades proporcionades pel (*Registro de Inversiones Exteriores, 2023*)

De manera anecdòtica, l'única inversió que realitza Corea a Espanya, és a la Comunitat del País Basc, invertint 74 milions d'euros, a diferència de l'any anterior el 2021, segons les dades del Registre d'Inversions Exteriors, que inclou també la Comunitat de Madrid, amb una inversió de 2.500 milions d'euros.

Bé i doncs, perquè s'ha donat aquest succés, segons diferents notícies de la Cambra de Comerç d'Espanya – Corea, el govern coreà troba en aquesta comunitat un teixit industrial, que manca a altres capitals, i el qual es tracta d'una inversió important pel fort sector industrial (Cámara de Comercio España - Corea, 2022; Plaza & Etxeberri, 2016). De fet a finals de l'any passat, el País Basc, va inaugurar una delegació comercial a Corea del Sud, al servei d'una empresa basca, per tal d'establir vincles més propers de Corea amb el País Basc.

3.2.3. Oportunitats de cooperació mútua

Aquest apartat pretén, com a forma complementària de l'estudi empíric envers a les dades econòmiques i com a punt final d'aquesta investigació, donar suggeriments, idees innovadores o millores per tal d'incrementar o fer més sòlides les relacions econòmiques bilaterals entre Espanya i Corea del Sud, així com la possibilitat de cooperació mútua a tercers països, per això es classifiquen en els següents grups:

Comercials

Al llarg d'aquesta investigació s'ha trobat que els sectors els quals genera més inversions, són el sector automobilístic, així com el de les grans tecnologies, inclosos els electrodomèstics, per tant aquests continuaran suposant una gran font de demanda a Espanya. Tot i així, els dos països disposen de diversos mercats exitosos que poden oferir oportunitats mútues, amb potencial i més dinàmics, de cara a possibles adquisicions, fins i tot plantejar models de negoci que funcionen a Corea del Sud (S. Kim, 2020a).

- Tal i com s'ha comentat al llarg d'aquesta investigació Corea destaca per la capacitat tecnològica futurista que presenta, i en canvi contràriament, Espanya destaca per una forta posició en el sector serveis. Així que, àrees relacionades amb l'*outsourcing* o consultoria per a requisits particulars podrien tenir una molt bona acollida, de la mateixa manera que implantar el serveis electrònics per al ciutadà, a través de les administracions públiques.
- Un altre fet a destacar de Corea del Sud, és la seguretat, la qual presenta índexs molt baixos de criminalitat, donada per la cultura en part, basada en el respecte i la intimitat. I en el cas d'Espanya es sol·liciten sistemes de seguretat per a la dissuasió dels crims. Aquest pot ser un sector que amb una demanda creixent de sistemes electrònics de seguretat o equips humans amb resposta directa generar la col·laboració entre empreses d'ambdós països i fins i tot establir filials d'empreses coreanes a Espanya.
- Lligat a la proposta inicial d'aquest apartat, ja que Corea resulta una potència per al sector e les telecomunicacions, aquest fet implica l'establiment de serveis amb valor afegit per a les línies mòbils i Internet amb tal d'integrar la major quantitat de serveis dins d'un mateix operador, obrint oportunitats de llicència per a nous operadors.
- Inclòs en el sector serveis del transport, existeix a Corea la figura del xofer privat, una xarxa d'empreses que es dedica oferir un servei on el client, per diferents motius no vol fer ús del seu propi vehicle o bé no es troba en condicions adients per a conduir i tampoc vol fer ús d'un taxi o transport públic. En aquest cas, sol·licita aquest servei, pel qual la persona es desplaça fins la localització del client, i fent ús del seu vehicle, trasllada a aquest fins al lloc de destí.

Segons l'informe sobre Corea del sud de l'ICEX (ICEX, 2023a), aquest identifica diversos sectors o productes amb un fort potencial de creixement de demanda a Corea.

- Cosmètics: ja que Corea presenta una proporció important d'aquest mercat, el volum de vendes d'aquests és important, a més de la fabricació. Per tant determinats productes cosmètics a Espanya es podrien comercialitzar a través de plataformes B2C o *marketplace* específics els quals es reuneixen les empreses de cosmètica coreana.
- Alimentació: mentre que España té una riquesa alimentària, amb gran varietat de productes saludables i naturals, Corea s'ha de conformar amb la importació d'aquests, sobretot fruites, les quals resulten molt costoses però no tenen una qualitat òptima equiparada al preu. Podria ser, un molt bon punt de negociació i col·laboració.
- Energia renovable: entre d'altres destaca la capacitat d'Espanya d'aquestes energies , així com la forta dependència energètica de Corea, incrementant el cost de l'energia tradicional. La inversió d'aquestes suposa un sector prometedora a curt termini.

D'Inversió

Durant la part d'investigació del punt 3. Estudi Empíric, s'ha determinat que un dels mercats, en els quals les empreses espanyoles inverteixen més, és l'automobilístic i l'immobiliari, si més no també s'ha identificat la forta capacitat de Corea amb capital humà qualificat i un nivell d'innovacions i patents creixent, la qual permet acollir centres d'investigació en I + D, servint com exemple a Espanya, la qual presenta un nivell baix d'inversió, per a la capacitat de desenvolupament.

El sector clau de la inversió estrangera, també acull el turisme com un dels seus punts forts, on Espanya té una posició dominant en aquest sector i Corea té un gran potencial com emissor d'aquest turisme a la resta del món, tot i que es podria convertir en un dels principals països d'origen de turisme internacional.

Uns altres sectors que destaquen, són el de la franquícia, el qual es troba en un punt de maduració a Espanya, presentant fortes oportunitats d'inversió per a empreses estrangeres,

donant l'oportunitat d'establir franquícies no només en alimentació, sinó en altres sectors que tenen una major projecció, com pot ser els cosmètics, cafeteries, oci i emmagatzematge.

Lligat a aquest, el sector del comerç electrònic es presenta força desenvolupat a Corea i el qual és altament competitiu, a més el pronòstic d'aquest presenta un fort creixement, que lligat a la situació de l'establiment d'una bona tecnològica de navegació pot suposar un sector amb molt bons resultats i moltes expectatives inversionistes.

Triangulació

La triangulació definida com una estratègia diplomàtica comercial, la qual pretén activar una dinàmica de relacions en diferents àmbits per a arribar a tercer països (Kitain De Zimmermann, 1982). Amb una triangulació efectiva es supera el marc de les relacions bilaterals, i en determinats aspectes pot permetre la superació de barreres comercials, que suposin un cost de transacció i facilitar la penetració a mercats exteriors (Manel Brañas et al., 2008).

Aquest podria donar sentit a dos mercats importants i òptims per a Espanya i Corea (S. Kim, 2020b):

- La triangulació entre Espanya – Corea – Continent Asiàtic, el qual se sol centrar en la Xina, en canvi, existeixen més països que suposen gran oportunitats de treball i per tant pot servir com a plataforma per a Espanya a cap els països asiàtics.
- La triangulació Espanya – Corea – Amèrica Llatina o Àfrica del Nord, doncs Espanya disposa per proximitat històrica i lingüística, una forta presència.

Tot i així el model triangular, és el resultat de l'actuació d'un conjunt de països, en aquest cas Corea, Espanya i Amèrica Llatina, que busquen socis estratègics per a internacionalització de les seves empreses, optimitzant recursos per a la recerca d'oportunitats de negoci (Manel Brañas et al., 2008). Però aquestes presenten dificultats, com l'escassetat d'exemples per estimular les empreses amb la finalitat d'establir una triangulació, o per exemple la dificultat per a les PYME, doncs en termes de recursos resulta poc interessant, i de fet tenen suficient amb les relacions bilaterals a altres països.

Portuàries

Al 2021 el Govern de Corea del Sud, presenta el *Port Summit Trade Mission* a través de la qual s'estableix una missió amb motius empresarials per a consolidar la cooperació entre Corea i Barcelona (Port de Barcelona, 2021). Amb aquesta trobada empresarial internacional es buscava fomentar l'intercanvi comercial entre Corea i Europa, amb el Port de Barcelona com a principal subjecte logístic facilitador, connectat amb un dels principals ports coreans, el de Busan.

Aquesta missió va culminar amb la signatura de l'acord de la plataforma logística B2B Logistics al ZAL del Port de Barcelona, plataforma gestionada pels dos ports i la qual es va posar en funcionament, l'any 2022 (B2B Logistics - An innovative initiative from the ports of Busan and Barcelona, 2021). Si més no, Corea ja ha presentat altres interessos per diferents ports d'Espanya, ja que tots dos països mantenen una posició geogràfica similar, i per tant el sector marítim i naval té una forta presència i importància a nivell econòmic (Cámara de Comercio España-Corea, 2022; El Canal Marítimo, 2019). Tot i que el sector naval i marítim entre Corea del Sud i Espanya, podria ser un altre objecte d'estudi i investigació, aquest apartat donarà una petita visualització de la situació per determinar la resposta de mercat.

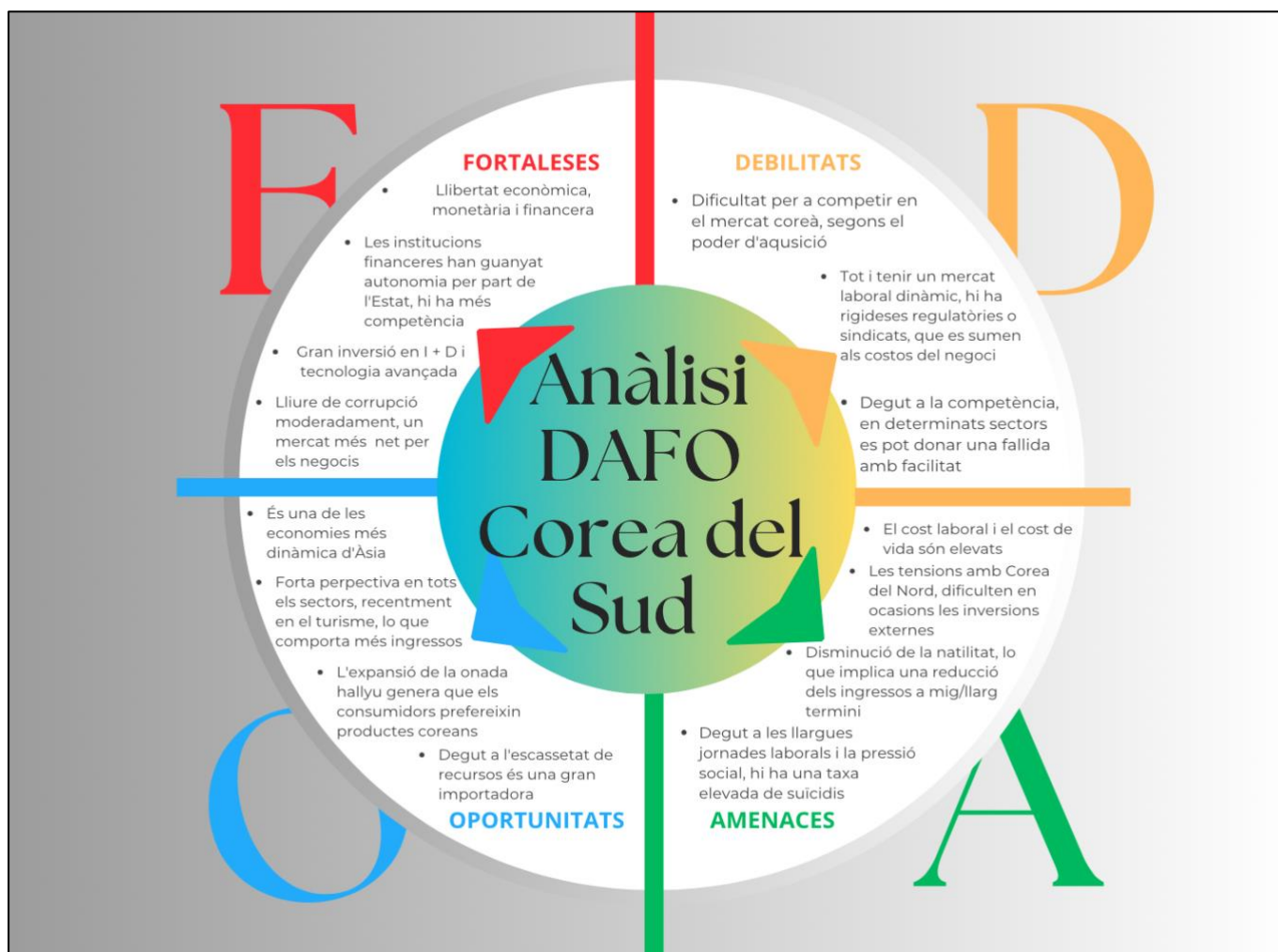
Segons les dades estadístiques proporcionades pel mateix Port de Barcelona abans de realitzar aquesta missió, la quota de mercat que va obtenir l'any 2019 y 2020 va suposar el 34% del comerç. Representant una exportació de 155.900 tones, i una importació de 353.107 tones de mercaderies (*Port Barcelona - Estadísticas*, 2023). De la seva totalitat Espanya va exportar un 22,8% a Corea amb un volum de negoci de gairebé 460 milions d'euros. Mentre que la totalitat

de mercaderies importades per Espanya suposava el 47% valorades en 470 milions d'euros, mostrant una gran expansió. I de fet segons, l'últim informe del perfil marítim de Corea del Sud (Unctad Stat., 2021), mostra que les exportacions de serveis transitaria ha crescut un 90,2% l'any 2021, amb xifres que mostren previsions creixents per els següents períodes i en comparació amb el d'Espanya el qual només ha augmentat un 10,7%, mostrant que pot ser un sector explotable, i amb bones expectatives de futures col·laboracions i expansions de tots dos mercats (Manzanal Oliva, 1970).

3.3. Anàlisi DAFO de Corea del Sud

Després d'obtenir i analitzar la informació dels apartats anteriors, s'aplica en el següent Gràfic – 9 el desenvolupament del DAFO que obtindria Corea del Sud:

Gràfic – 9: Anàlisi DAFO de Corea del Sud

Font: Elaboració pròpia amb Canvas a partir de les dades obtingudes al llarg d'aquest estudi

Analizant quines són les oportunitats de mancances que recull Corea del Sud com a mercat econòmic i d'inversió per a establir relacions bilaterals, resumit en el gràfic anterior, es classifica

en dos grans grups: els factors interns que engloben fortaleeses i debilitats; i, els factors externs que són les amenaces i oportunitats. En termes generals, tant les oportunitats com les fortaleeses són superiors a les amenaces i debilitats, encara que s'han de tenir present aquestes últimes.

- **Fortaleeses:**

Les fortaleeses que presenta són llibertat econòmica monetària i financera, ja estudiada envers el risc país de Corea del Sud, així com l'autonomia financera en les institucions, i per tant augmenta la competència. I, per contraposat, Corea del Sud, disposa i dedica una gran inversió en recerca i desenvolupament bastant avançada en comparació a Espanya. I el treball de l'administració, presenten un mercat lliure de corrupció i més net per a la realització de negocis.

- **Debilitats:**

En quant a les debilitats internes que presenta l'empresa hem de posar el focus en el factor de mercats pels quals hi ha una facilitat d'una fallida, a causa de la forta competència en determinats sectors. Aquesta mateixa competència, és la que en part presenta una dificultat als actors per a poder formar part del mercat coreà, tot quedant determinada pe poder adquisitiu dels mateixos. A més de les rigideses reglamentàries afegides als costos dels negocis, tot i tenir un mercat laboral molt dinàmic.

- **Oportunitats:**

Com a element extern, les oportunitats de Corea del Sud destaca molts aspectes positius de la seva economia, ja que resulta ser una de les més dinàmiques tot el continent asiàtic, amb una forta perspectiva en general en tots els sectors, i en el cas del sector del turisme que ha estat guanyant pes recentment. En aquests també s'inclou el sector de la música i la cultura general, amb l'expansió de la onada *hallyu*, representada en els grups musical de *K-pop*, un estil de música coreana. I degut, a l'escassetat de recursos, converteix a Corea del Sud en un gran importador, i el qual pot aportar grans ingressos en el cas d'Espanya, on per exemple es disposen de gran cultius de fruita o verdura de bona qualitat.

- **Amenaces:**

És important, no oblidar les amenaces que podrien afectar a aquest mercat, les quals en termes generals no són massa greus però és important tenir-les presents. L'accés a determinats productes coreans pot resultar en un cost elevat, degut a que implícitament aquest incorporen l'elevat cost laboral i de vida del país, de la mateixa manera que si es vol instaurar una companyia en el país, s'hauran de tenir en compte aquests factors, els quals també poden reduir les inversions, en conseqüència. Tanmateix el conflicte amb Corea del Nord, tot i que està pausat, la guerra no està aturada, resultant un entrebanc per a les inversions externes. I, en termes macroeconòmics la reducció de la natalitat, en conjunt amb les llargues jornades laborals, la pressió social i l'augment dels suïcidis, fan tremolar les bases dels ingressos a mig i llarg termini, donant inestabilitat també a les inversions.

3.4. Conclusions de l'estudi empíric

D'acord amb aquest anàlisi empíric el qual inicialment mostra una evolució històrica per a especificar més tard amb una comparació i evolució dels últims anys, l'evolució dels fluxos d'inversió entre Corea i Espanya i finalitzar amb un gràfica d'anàlisi DAFO.

Dins de l'estudi que analitza la situació econòmica, es pot determinar que tot i que Corea del Sud i Espanya presenten patrons similars d'evolució, les xifres disten molt d'un país a un altre. I, clarament, Corea del Sud presenta resultats més pròspers d'una economia desenvolupada i situada en un comerç internacional, tot i que en determinades ocasions, a causa de la seva cultura i tradició pot presentar-se com un mercat hermètic. I malgrat, que la inversió ha evolucionat entre tots dos països en els últims vint anys, es pot determinar que Corea inverteix més a Espanya, mentre que les empreses espanyoles amb presència a Corea són limitades, i determinats sectors, tot i trobant-se amb un mercat amb molts beneficis i oportunitats. Existeixen característiques complementàries en ambdós economies les quals es poden explorar en el futur coma objecte per afavorir la cooperació econòmica bilateral i multilateral. Si més no, Corea del Sud, en determinats aspectes, resulta un bon exemple per a Espanya en termes comercials i macroeconòmics.

Referent a l'observació dels fluxos d'inversió cal destacar que aquest varien molt d'un període a un altre, i segons els gràfics i les analítiques analitzades, Corea del Sud sobretot busca zones d'explotació industrial descartant altres sectors els quals poden ser oportunitats de mercat, i que es proposen en aquesta investigació. I és que tot i existir institucions diplomàtiques que estableixen de pont entre dos mercats, la realitat resulta diferent, ja que sembla que estiguin en la mateixa posició distant del principi, i això implica, que la comunicació no ha de ser tant fluida, perquè en cap moment per part dels dos països, s'està mostrant les oportunitats d'explotar nous mercats o nínxols. I l'estudi DAFO, determina tal i com s'observa, que les oportunitats i les fortaleces destaquen entre les amenaces i les debilitats, situant a Corea del Sud un país de grans oportunitats i recursos internacionals, i un mercat innovador i positiu, que pot destacar la competitivitat d'Espanya a nivell internacional.

Aquest estudi empíric en conjunt amb el marc teòric pot donar resposta a les hipòtesis i les preguntes plantejades inicialment en aquest document, per tant:

Com es troben les relacions comercials entre els dos països actualment?

A través d'aquest estudi s'ha determinat que les relacions comercials entre Corea del Sud i Espanya, tot i que en un principi, per determinats factors geogràfics i històrics, eren pràcticament inexistents, la realitat és que aquestes s'han anat incrementant, a través d'acords i tractats, com per exemple el de Lliure Comerç de l'any 2011, o col·laborant a tercers països. És veritat que tant Espanya com Corea del Sud tenen un teixit econòmic òptim, i que es poden complementar i unir forces comercials per a seguir treballant en una unió beneficiosa per a totes dues. Si més no, es pot contradir el fet de què es tracti d'una relació no corresposta, ja que cada cop més hi ha una presència coreana a Espanya, i en el cas d'Espanya, aquesta ha augmentat la seva inversió a Corea.

Quins han estat els elements de comerç internacional que han influït en el desenvolupament d'aquestes relacions?

Malgrat que s'ha pogut observar i comprovar que l'evolució de les relacions internacionals entre Espanya i Corea és una lleugerament desequilibrada, l'element principal que influït en el desenvolupament d'aquestes ha estat el Tractat de Lliure Comerç entre la UE i Corea, a partir del 2011 com també l'establiment de l'ambaixada d'Espanya a Corea. El qual ha permès conèixer d'una manera més detallada els dos països, establint cooperacions i tractats per a treballar en conjunt, i fins i tot establir una cambra de comerç, la Tribuna Corea – Espanya, amb la finalitat d'estimular el comerç i la inversió en els mateixos països o a tercers. Actualment, les reunions entre diplomàtics dels dos països és més freqüent.

Quins són els interessos principals d'inversió de Corea del Sud i Espanya? I, com ha estat la seva evolució?

Es veu reflectit en a l'estudi i en els gràfics, que la seva evolució no ha estat positiva, i si es podria determinar, que en un principi no hi havia ni relació ni interessos, tot i així la tendència ha canviat en els últims anys, i pot dir que no tan sols és positiva i beneficiosa, sinó que a més a nivell de creixement Espanya i Corea es situen en termes similars. Segons l'estudi, els interessos principals de Corea del Sud a Espanya, està centrat principalment en el sector industrial, mentre que en el cas d'Espanya, aquesta es centra en interessos automobilístics, tecnològics i innovació.

Cap a on evolucionen aquestes relacions bilaterals?

Ans al contrari de la proposta que buscava aquest treball, la qual era determinar per què no hi havia bona relació, s'ha pogut determinar que no només les relacions bilaterals estant millorant sinó que a més l'evolució és molt positiva, i l'interès d'Espanya a Corea i viceversa s'està incrementant cada cop més. Fet que es tradueix, en termes econòmics, com més cooperació i relacions estables, i per tant més ingressos entre dos països que aporten beneficis per l'altre i on la col·laboració de tots dos pot suposar una font de gran inversió per a tercers països de l'àmbit internacional.

Tanmateix, determinar que aquesta estudi presenta limitacions, a nivell de l'estudi empíric doncs és evident que l'abast de conceptes i informació, si més no, tot i intentar determinar els objectius específics, probablement hi ha informació important que pugi quedar descartada, i amb un volum d'informació quantitativa important, que requeriria d'estudis més específics.

4. CONCLUSIONS

Al llarg del desenvolupament d'aquesta investigació s'ha exposat l'anàlisi de mercats, concretament Espanya i Corea a escala internacional i segons les relacions bilaterals dels mateixos. A través de la revisió literària s'observa com les bases de l'economia i les relacions internacionals de Corea del Sud, s'han establert sota un paraigües que engloba conceptes relacionats amb la cultura i les tradicions, les quals s'han de tenir present en el moment de crear qualsevol vincle de tipus econòmic o relació bilateral de països, per a comprendre com les determinen i poder facilitar aquests acords. Entendre els conceptes històrics, figures característiques de l'economia coreana com els *chaebols* que resulten el nexa entre l'Estat i l'empresa o establir el risc país de Corea, subjectat amb les bases del confucianisme, ha permès no tan sols analitzar aquesta investigació sinó interpretar i fonamentar les dades proporcionades durant l'evolució econòmica del país, i per tant entendre com es comporta l'economia coreana en les relacions internacionals, en concret en les relacions amb Espanya.

Amb les dades de l'estudi empíric, s'ha pogut observar l'evolució que han realitzat tots dos països al llarg de la seva història individualment i en conjunt, i com en un principi en els anys 50 Corea i Espanya presentaven un patró econòmic distorsionat i sense relació, aquest patró ha anat evolucionant fins al punt en què són molt similars i presenten petites diferències. Aquest fet és fruit, del canvi i l'enfocament de Corea cap l'obertura internacional, com a mesura per a una crisi, per tal de trobar capital estranger i augmentar la inversió. Sense ignorar que, les situacions històriques, geogràfiques i revolucionàries que ha patit Corea al llarg dels anys, donen un mèrit el país per a posicionar-se com una potència mundial, això dona resposta a l'objectiu general d'aquest estudi. A més a més, establir diferents tractats ha ajudat, al coneixement i la col·laboració amb Espanya, tot augmentat els fluxos d'inversió en tots dos països, i, a tercers, es pot determinar que l'impacte econòmic de tots dos països també s'incrementa. Malgrat que, les relacions no eren gaire afins, actualment són molt favorables i la sensació que projecte fa

determinar que milloraran encara més. De fet, es pot determinar el contrast d'aquest amb l'anàlisi DAFO presentat com a conclusió final de l'estudi empíric, on tot i les debilitats i les amenaces, les qual presenten una determinada gravetat, el país és capaç d'establir relacions internacionals, i malgrat ser un país jerarquitzat professionalment i culturalment, ha sabut cassar-ho amb el caràcter de la cultura d'Espanya. Donant resposta a l'objectiu específic, on la situació actual de les relacions continua millorant, encara que presenta matisos en determinats sectors o inversions, donat per la dificultat d'incorporació al sector o bé per la falta d'interès sobre aquests, tot i que es podria tractar en ocasions de desconeixement

Aquesta investigació neix del concepte globalització i en conseqüència un món internacionalitzat està indubtablement en el món econòmic i empresarial, un món cada dia més connectat gràcies a les tecnologies així com a l'educació que ignora les diferències culturals, que busca el coneixement i que es desfà del conceptes de races, és aquí on comencen de veritat les relacions internacionals, i aquest estudi és una mostra. Encara més, si es parla d'una reunificació coreana, Espanya i Corea tenen un bon auguri futur.

Tot aquest estudi, justifica els objectius de desenvolupament sostenible d'aquesta investigació, un treball decent dels dos països ha proporcionat un creixement econòmic per a tots dos i un futur prometedor (ODS. 8), s'ha identificat com el teixit industrial, és important per a un país, així com la recerca i la innovació, de fet en aquest aspecte Corea i Espanya es mostren distanciades, lo que és indicador d'exemple per a millorar les febleses i les amenaces, en aquest per l'economia espanyola (ODS.9). Si més no, el conjunt d'aquest llaços ha donat resultats on determinades corporacions d'Espanya i Corea del Sud han realitzat projectes de gran envergadura a països tercers, lo que justifica, que les aliances permeten assolir objectius en conjunt (ODS. 17).

La investigació d'aquest comportament suposa un coneixement sociològic de la cultura, eines per interpretar la forma de funcionament, i així poder interpretar com millorar les relacions bilaterals existents o establir relacions noves en diferents sectors, els quals aparentment no existeix interès per part d'Espanya, i en canvi, poden retribuir un fort creixement i ingressos. Les oportunitats de cooperació mútues presenten diverses formes sobretot fent ús de tecnologies i plataformes de compra online o associacions de grups empresarials d'un sector concret per estimular-ne la col·laboració i la inserció en el mercat espanyol. Una de les formes, que proposa aquesta investigació, com a objectiu específic, és a través de les plataformes digitals o *marketplace*, amb productes o serveis coreans i espanyols, i no limitar-se a les relacions purament diplomàtiques. O per exemple aprofitant l'extensa xarxa portuària similar a la península coreana, la qual pot suposar una forta inversió de capital europeu i coreà, i no només limitar-la a un únic actor, com és el cas de *B2B Logistics*.

La finalitat d'aquest treball ha estat conèixer els factors que determinen l'economia d'Espanya i Corea del Sud i que afavoreix els vincles dins de la presència internacional, països amb característiques i evolució similars que poden realitzar i aportar gran contingut al teixit industrial i econòmic. I sobretot, reflectir un ambient de pau i d'amistat, doncs el reflex d'això serà una germanor que afavorirà en molts aspectes i no tan sols a l'econòmic. L'esforç d'aquest treball és una pinzellada, una petita introducció de la matèria, ja que mostra un camp d'investigació i d'estudi molt ampli, el qual pot resultar en estudis més específics, però si més no aquest treball pot resultar un complement. Obrint línies futures d'estudi com el sector naval transitori entre Corea del Sud i Espanya, o la investigació de sectors específics amb poca inversió, per a proposar models de negocis o estudis de mercat per estimular l'atractiu d'aquests, una altra línia podria ser l'anàlisi geogràfic de les inversions espanyoles a Corea.

5. VALORACIÓ

Aquest Treball de Fi de Grau és la culminació del repte que va començar com els estudis del grau d'ADE, així com l'experiència personal i professional. Ha esdevingut un repte personal, doncs ha resultat una experiència enriquidora i complexa en determinats moments en els quals ha posat a prova la meua capacitat de planificació i eficàcia; i professional, doncs m'ha permès aprendre dins d'un àrea de coneixement diferent a les estudiades, amb una vasta informació que m'ha endinsat dins d'un conjunt d'aspectes econòmics i empresarials, però també d'una cultura, de la qual només coneixia una petita part. Els diferents reptes d'aquestes setmanes han fet valorar tant la meua feina desenvolupada diàriament, com la funció del meu tutor establint la correcció del meu treball, on el seu exemple em servia per a poder millorar la redacció del meu anàlisi professional, dins de la responsabilitat que comporta aquesta investigació, i poder assolir i completar satisfactòriament els objectius.

Avui dia, i gràcies a la quantitat d'eines tecnològiques, la recerca d'informació ha estat prou àmplia sobre les qüestions plantejades, quedant molta informació descartada per tal de complir amb les normes de presentació, si més no, una informació prou interessant per aquells que vulguin conèixer més sobre aquesta qüestió. L'estudi empíric, donat que es tracta de la base principal que complementa la resta d'informació, va ser una activitat extensa i entretinguda a l'hora de buscar les dades i realitzar els corresponents gràfics, així com el descobriment de molts autors i investigadors dedicats a aquests temes. I gràcies a tots els coneixements adquirits al llarg del grau ha permès construir una investigació de contingut tècnic.

A més, aquesta temàtica em dona la possibilitat per a realitzar futures investigacions, dins de rangs específics del mercat coreà o bé realitzar investigacions o nous estudis envers altres països asiàtics com la Xina, Taiwan o Tailàndia, en els meus estudis de màster.

A títol personal m'agradaria agrair, en primer lloc al meu tutor, Ramón Ruiz – Navarro, l'orientació d'aquest treball, la seva ajuda i predisposició i la seva experiència. Ha estat tot un plaer tenir el seu recolzament i l'ànim per poder culminar amb èxit aquest treball, ha estat un mentor per a mi, gràcies. Així com, la meua família i amics, que durant tant tots aquests anys m'han fet costat en aquest repte. I, per últim m'agradaria agrair-me a mi mateixa, la feina realitzada durant aquest temps, totes les nits o caps de setmana dedicats, rebutjant plans o viatges, i per no rendir-me en els moments difícils. I, gràcies al Tribunal, per l'esforç de llegir aquesta petita investigació, només espero que us entretingui llegint-la, tant com jo he gaudit realitzant-la.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Akarsu, M. Z. (2021). Chaebol Sistemi. *International Journal of Afro-Euroasian Research (IJAR)*, 6.
- Albert, E. (2018). *Why Are South Korea's Chaebol Important?* Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/backgrounder/south-koreas-chaebol-challenge>
- ASEAN. (2023). *Asociación de las Naciones de Asia Sudoriental*. <https://asean.org/>
- B2B Logistics. (2021). *An innovative initiative from the ports of Busan and Barcelona*. <https://b2blogistics.es/>
- Balderrama Santander, R., & Velázquez, A. K. (2016). La política exterior y comercial de Corea del Sur en el marco de la Alianza del Pacífico: una visión desde México. *Miríada: Investigación en Ciencias Sociales*, ISSN 1851-9431, ISSN-e 2250-4621, Vol. 8, Nº. 12, 2016, págs. 53-76, 8(12), 53-76. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5691913&info=resumen&idioma=ENG>
- Banco de España. (2003). *Informe Anual 2003*. <http://www.bde.es>
- Banco de España. (2004). *Informe Anual 2004*. <http://www.bde.es>
- Banco de España. (2005). *Informe Anual 2005*. <http://www.bde.es>
- Banco de España. (2006). *Informe Anual 2006*. <http://www.bde.es>
- Bank of Korea. (2021a). *Korean Statistical Classification*. http://kssc.kostat.go.kr/ksscNew_web/ekssc/main/main.do
- Bank of Korea. (2021b). *Monthly Statistical Bulletin*. National Statistic Office MOCIDE. <https://www.bok.or.kr/viewer/skin/doc.html?fn=202112290241214010.pdf&rs=/webview/reult/B0000293/202112>
- Bernal-Meza, R. (2021). Covid-19, tensiones entre China y Estados Unidos, y crisis del multilateralismo: repercusiones para Latino América. *Foro internacional*, 61(2), 259-297. <https://doi.org/10.24201/FI.V61I2.2831>
- Biblioteca del Congreso Nacional de Chile. (2007). El confucianismo y su influencia en la cultura política coreana. *Programa Asia Pacífico*.
- BOE nº 106. (1999). *Real Decreto 664/1999, de 23 de abril, sobre inversiones exteriores*. Boletín Oficial del Estado (BOE). <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1999-9938>
- BOE nº76 España. Ministerio de Asuntos Exteriores. (1973). Decreto 510/1973, de 9 de marzo, por el que se crea, con carácter de residente, la Embajada de España en la República de Corea. *BOE (Boletín Oficial del Estado)*. España. Ministerio de Asuntos Exteriores.
- Brañas Espiñeira, J. M. (2002). El crecimiento económico de Corea del Sur 1961-87. Aspectos sociológicos. *Univeritat Autònoma de Barcelona*.
- Brañas i Espiñeira, J. M. (2007). La metamorfosis de Corea del Sur. *Anuario Asia-Pacífico*, ISSN-e 1699-8111, Nº. 1, 2007, 1, 27. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3194517&info=resumen&idioma=SPA>
- Brey, E. A. (2019). España y Corea: 1950-2020. 70 años de relaciones: expansión y diversificación. *Instituto Español de Estudios Estratégicos*.

- Britannica. (2022). *Park Chung Hee*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Park-Chung-Hee>
- Cámara de Comercio de España. (2019). *La Cámara de España ayudará a las empresas españolas a incorporarse al mercado coreano*. Seúl. Encuentro empresarial España - República de Corea. <https://www.camara.es/encuentro-empresarial-espana-republica-corea>
- Cámara de Comercio España - Corea. (2022). *Corea del Sur asoma como un mercado de oportunidades*. Noticias de la Cámara. <https://www.camaracomercioespanacorea.es/es/comunicacion/noticias/597-corea-del-sur-asoma-como-un-mercado-de-oportunidades.html>
- Cámara de Comercio España-Corea. (2022). *La Cámara de Comercio España-Corea apoya el proyecto "Algeciras - Korean Business Cluster" que promueve el puerto de la Bahía de Algeciras*. <https://www.camaracomercioespanacorea.es/es/comunicacion/noticias/637-la-camara-de-comercio-espana-corea-apoya-el-proyecto-algeciras-korean-business-cluster-que-promueve-el-puerto-de-la-bahia-de-algeciras.html>
- Cámara de Comercio España-Corea. (2023). <https://www.camaracomercioespanacorea.es/es/>
- Chun, H. (2020). Pasado, Presente y Futuro de las Relaciones entre Corea y España. *CEIC*, 29-34.
- Control de inversiones*. (2023). Ministerio de Industria, Comercio y Turismo. <https://comercio.gob.es/InversionesExteriores/Paginas/control-inversiones.aspx>
- Corona, S. (2023). *España se consolida como el gran inversor de América Latina*. EL PAIS. <https://elpais.com/america/cumbre-iberoamericana/2023-03-24/espana-se-consolida-como-el-gran-inversor-de-america-latina.html>
- Cremades, J. (2020). España y Corea, amigos y socios. *Cámara de Comercio España - Corea*. <https://www.expansion.com/juridico/opinion/2020/09/26/5f6e2e85e5fdea1b578b45b5.html>
- DataInxet. (2023). *Estadísticas de Inversiones Exteriores Ministerio de Industria, Turismo y Comercio de España - Secretaría de Estado de Turismo y Comercio*. http://datainxet.comercio.es/principal_inxet.aspx
- El Canal Marítimo. (2019). Corea se interesa por las oportunidades comerciales del puerto de Castellón. | *El Canal Marítimo*. <https://www.diarioelcanal.com/corea-se-interesa-por-las-oportunidades-comerciales-del-puerto-de-castellon/>
- Fernández, T., & Tamaro, E. (2004). *Biografía de Syngman Rhee*. Biografías y Vidas: La enciclopedia biográfica.
- Fondo Monetario Internacional. (2023). *International Monetary Fund Data*. <https://data.imf.org/?sk=388dfa60-1d26-4ade-b505-a05a558d9a42>
- Freedom House. (2023). *Marking 50 Years in the Struggle for Democracy Annual Report*. www.freedomhouse.org.
- García Picazo, P. (2013). *Teoría breve de Relaciones Internacionales ¿Una anatomía del mundo?* (4 ed.). Editorial Tecnos.
- García-Blanch Menárguez, Francisco. (2002). *Crecimiento económico en Corea del Sur, 1961-2000: aspectos internos y factores internacionales*. Editorial Síntesis.

- Hidalgo Vega, Á. (2007). *Relaciones económicas bilaterales entre España y Corea: una oportunidad para crecer conjuntamente*. www.realinstitutoelcano.org
- Hidalgo Vega, Á. (2020). *Evolución Económica Compara de las economías de Core y España y Aspectos diferenciales de sus Relaciones Económicas Bilaterales*. CEIC.
- Hidalgo Vega, Á. (2021). *El proceso de convergencia de España y Corea ante las principales economías de la OCDE*.
- ICEX. (2019). *Corea del Sur - Comercio Exterior*. *Secretaría de Estado de Comercio*. *Ministerio de Industria, Comercio y Turismo*. <https://europa.eu>
- ICEX. (2022). *Estructura económica - Guide to Business in Spain*. <https://www.guidetobusinessinspain.com/espana-un-pais-atractivo-para-la-inversion/1-5-estructura-economica/#>
- ICEX. (2023a). *Corea del Sur Elaborado por la Oficina Económica y Comercial de España en Seúl*.
- ICEX. (2023b). *Informe económico y comercial y guía de Corea del Sur*. <https://www.icex.es/es/quienes-somos/donde-estamos/red-exterior-de-comercio/KR/informe-economico-guia-pais>
- Il, S., & Koh, Y. (2010). *The Korean Economy: Six Decades of Growth and Development*.
- INE. *Instituto Nacional de Estadística*. (2023). <https://www.ine.es/>
- Informes Mensuales de Comercio Exterior*. (2023). *Ministerio de Industria, Comercio y Turismo*. https://comercio.gob.es/ImportacionExportacion/Informes_Estadisticas/Paginas/Historico-boletines-me.aspx
- International Monetary Fund. (2020). *Policy Responses to COVID19*. <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#K>
- International Monetary Fund. (2023). *South Korea Economic Data*. DataMapper. <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/KOR>
- Izco Jiménez, A., López-Dóriga, E., & Ceballos, L. S. (2021). *South Korea Political Report*. *Universidad de Navarra*. <https://www.unav.edu/web/global-affairs>
- Javier Arce, M. (2021). *Corea del Sur, ganadora durante y tras el COVID-19*. *El Exportador*. *Revista para la Internacionalización*. www.el-exportador.es
- Jensana Tanehashi, A. (2004). *Empresa y negocios en Asia oriental de Amadeo Jensana Tanehashi*. En *UOC Editorial* (1ª). Editorial UOC.
- Kim, S. (2020a). "Spain could serve as an excellent platform for Korean companies to enter into Latin American markets". *The Korea Post*. <http://www.koreapost.com/news/articleView.html?idxno=20374#>
- Kim, S. (2020b). "Spain could serve as an excellent platform for Korean companies to enter into Latin American markets". *The Korea Post*. <http://www.koreapost.com/news/articleView.html?idxno=20374#>
- Kim, T. (2009). *Confucianism, Modernities and Knowledge: China, South Korea and Japan*. *International Handbook of Comparative Education*, 857-872. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6403-6_55

- Kim, Y. (2020). La Comunidad Coreana en España. *CEIC*.
- Kim, Y.-K. (2020). *La Comunidad Coreana en España*.
- Kitain De Zimmermann, T. (1982). La triangulación en el comercio internacional. *Comercio Exterior*, 32, 285-292. <http://revistas.bancomext.gob.mx/rce/magazines/657/7/RCE7.pdf>
- Korea International Trade Association. (2023). *KITA Statistics*. http://www.kita.org/kStat/byCount_SpeCount.do
- Lee, G. (2020). El Papel de la Tribuna Corea-España. *CEIC*.
- Llinás Almadana, P. (2020). La Comunidad Española en Corea. *CEIC*.
- Manel Brañas, J., María Coll, J., Won-Ho, K., & Myung-Ho, C. (s.d.). *Documentos CIDOB Asia; 22 Triangulación España-Corea del Sur-América Latina: Un proceso difícil*. Recuperat 29 abril 2023, de www.ed-bellaterra.com
- Manzanal Oliva, A. (1970). El sector naval de Corea del Sur y España: análisis comparado de los principales indicadores de competitividad, 1970-1990. *Papeles de Europa*, 30(2), 87-103. <https://doi.org/10.5209/PADE.58669>
- Ministerio de Industria, C. y T. (2022). El sector Exterior en 2021. En *Boletín Económico*. <http://www.revistasice.com/index.php/SICE/issue/view/801/163>
- Ministerio de Industria, C. y T. (2023). *La inversión extranjera en España*. La Moncloa. <https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/industria/Paginas/2023/210323-inversion-extranjera-datinvex-globalinvex.aspx#>
- Ministry of Legislation. (2002). *Foreign Investment Promotion Act (Republic of Korea)*.
- Morgade, A. (2018). Corea del Sur: el lado oscuro de uno de los países más prósperos de las últimas décadas. *BBC News Mundo*. <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-44874358>
- Morro, J. I. (2020). Evaluación de las Relaciones Bilaterales y las Perspectivas de Futuro. *CEIC*, 35-39.
- Noya, J. (2004). La imagen de España y sus inversiones en América Latina. *UNIVERSIA Business Review*. https://www.cervantes.es/imagenes/file/biblioteca/imagen_espana_exterior/imagen_esp_america.pdf
- OCDE. (2021). *Gasto en investigación y desarrollo (% del PIB)*. <https://datos.bancomundial.org/indicador/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?contextual=default&end=2020&locations=OE-KR-ES-TR-DE-AU-NL&start=2020&view=bar>
- OCDE. (2023). *Korea Data*. <https://data.oecd.org/korea.htm>
- Oficina de la Embajada de la República de Corea. (2022). *Se elimina la cuarentena por COVID-19 para todos los viajeros internacionales a Corea desde el 8 de junio*. https://overseas.mofa.go.kr/gq-es/brd/m_24434/view.do?seq=17&page=6
- Oficina Económica y Comercial de España en Seúl. (2022). Informe Económico y Comercial de Corea del Sur. *Secretaría del Estado de Comercio*.
- OMC. (2023). *World Trade Statistical Review*. www.wto.org/statistics

- Osvaldo, R. V. (2021). South Korea's economic experience: Lessons and challenges. *Trimestre Económico*, 88(352), 1247-1273. <https://doi.org/10.20430/ETE.V88I352.1341>
- Overseas Business Risk. (2022). *Overseas Business Risk South Korea*. Open to Export. <https://opentoexport.com/article/overseas-business-risk-south-korea/>
- Parrondo Babarro, J. (2020). La Tribuna España-Corea, Plataforma de Diplomacia Pública entre Corea y España. *CEIC*.
- Plaza, R., & Etxeberri, C. (2016). "Hay empresarios coreanos con mucho interés en invertir en Euskadi por su fuerte sector industrial". *Noticias de Gipuzkoa*. <https://www.noticiasdegipuzkoa.eus/economia/2016/12/01/hay-empresarios-coreanos-interes-invertir-4036564.html>
- Port Barcelona - Estadísticas. (2023). <https://www.portdebarcelona.cat/es/web/autoritat-portuaria/estadisticas>
- Port de Barcelona. (2021). *Port Summit Trade Mission Corea 2021*. <https://www.portdebarcelona.cat/es/web/comunitat-portuaria/missio-2021>
- Registro de Inversiones Exteriores. (2023). Ministerio de Industria, Comercio y Turismo. <https://www.mincotur.gob.es/es-es/GabinetePrensa/NotasPrensa/2023/Paginas/La-inversion-extranjera-en-Espana-supera-los-34178-millon-en-2022,-la-segunda-mayor-cifra-registrada-de-la-serie-historica.aspx>
- Republic of Korea. (2015). *El confucianismo, tradición coreana con una larga historia*. <https://spanish.korea.net/NewsFocus/Culture/view?articleId=126371>
- Romero Castilla, A. (2015). El Sistema Político de Corea del Sur: Historia, Desarrollo Económico y Democratización. *Universidad Nacional Autónoma de México*.
- Salazar, F. (2017). *Corea del Sur, un referente para el desarrollo*. El Orden Mundial - EOM. <https://elordenmundial.com/el-milagro-del-rio-han-un-referente-para-el-desarrollo/>
- Song, B. N. (2003). The rise of Korean Economy. *Oxford University Press*, 64.
- The World Bank. (2023). *South Korea Data*. <https://data.worldbank.org/country/KR>
- Tribuna España-Corea. (2019). Construyendo un camino común. *Casa Asia*. <https://www.casaasia.es/actualidad/xii-tribuna-espana-corea-construyendo-un-camino-comun/>
- UNCTAD. (2022). Informe sobre las Inversiones en el Mundo. Panorama General. Invertir en la Recuperación. *Naciones Unidas*.
- Unctad Stat. (2021). *Maritim Profile: Republic of Korea*.
- Vázquez Pastor, S. (2014). *El Milagro del Río Han 2.0: Pasado, Presente y Futuro Coreano*. Universidad Pontificia Comillas.
- Yi, C. (2019). *Corea siente por España un amor no correspondido*. El Comercio: Diario de Asturias. <https://www.elcomercio.es/internacional/corea-siente-espana-20191212001900-ntvo.html>